

Jaarverslag Maatschappelijk Verantwoord Beleggen 2024

Pensioenfonds Openbare Bibliotheken

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Samenvatting ESG-beleid.....	3
3. Ontwikkelingen 2024 en vooruitblik 2025	5
4. Uitsluitingsbeleid	6
5. Stembeleid	8
6. Engagementbeleid.....	16
7. Impactbeleggen & maatschappelijke impact.....	32
8. Duurzaamheidskenmerken in de beleggingsportefeuille	34
9. IMVB-Convenant	39
Bijlage 1 – Principes van het VN Global Compact.....	42
Contact informatie	43

1. Inleiding

In dit jaarverslag lichten wij toe hoe wij ons beleid rondom Maatschappelijk Verantwoord Beleggen hebben uitgevoerd en tot welke resultaten het beleid heeft geleid. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen richt zich op het betrekken van milieu, sociale en goed bestuur aspecten (ook wel Environmental, Social en Governance, afgekort *ESG*) in het beleggingsbeleid. Daarom spreken we ook wel van ons ESG-beleid. Door dit soort kenmerken aanvullend op de gebruikelijke financiële aspecten van beleggen mee te nemen, integreren wij duurzaamheid in onze beleggingen. Vanuit het fonds en haar achterban wordt er waarde gehecht aan het betrekken van duurzaamheid in brede zin bij het maken van beleggingsbeslissingen en het beheren van de portefeuilles. Daarbij richten wij onze acties specifiek op een tweetal thema's die door de deelnemers en het Bestuur als belangrijk worden gezien, namelijk ***Solidariteit*** en ***Klimaatverandering***.

Met dit ESG- jaarverslag willen wij uitgebreid inzicht geven in de uitvoering van ons ESG-beleid.

Met vriendelijke groet namens het Bestuur,

Els Janssen,

Voorzitter

2. Samenvatting ESG-beleid

Visie en Overtuigingen

POB heeft als overtuiging dat het integreren van ESG-factoren in de beleggingsportefeuille wordt beloond. Op de lange termijn resulteert dit naar verwachting in een neutraal tot positief effect op het risico-rendementsprofiel. Zo gelooft POB dat bedrijven met goed ondernemingsbestuur betere financiële prestaties leveren dan bedrijven die geen goed bestuur hebben.

Het fonds is als lange termijnbelegger daarnaast goed in staat om thema's na te streven die aansluiten bij de preferenties van onze deelnemers: **solidariteit** en het beperken van **klimaatverandering**.

Bij het opstellen en herijken van ons ESG-beleid speelt het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid een belangrijke rol, wij zullen echter ook altijd naar kosten kijken.

Internationale Beleidskaders

POB volgt internationale richtlijnen zoals het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen. Deze richtlijnen zijn breed gedragen door Nederlandse pensioenfondsen. De richtlijnen helpen bij het beoordelen van ondernemingsgedrag en het uitsluiten van bedrijven die niet voldoen aan bepaalde normen. Een bedrijf dat betrokken is bij kinderarbeid wordt bijvoorbeeld uitgesloten op basis van de OESO-richtlijnen.

Focus op Specifieke Maatschappelijke Thema's

Het beleid richt zich op thema's zoals mensenrechten, arbeids- en milieunormen en anti-corruptie. Het pensioenfonds voert periodiek onderzoek uit naar sectoren met hoge ESG-risico's. Dit onderzoek stelt POB o.a. in staat om te bepalen waar en op welke thema's het pensioenfonds het best de dialoog aan kan gaan met bedrijven.

Beleidsdoelstellingen

POB streeft ESG-risicobeheersing na, waarbij wordt ingezet op "do-no-harm". Het pensioenfonds belegt dan ook niet in bedrijven en overheden die forse overschrijdingen laten zien op de eerdergenoemde internationale beleidskaders. Daarnaast streeft POB naar het beperken van klimaatverandering. Om dit te realiseren hanteert POB concrete carbonreductiedoelstellingen die in lijn zijn met het Parijs akkoord voor grote delen van de beleggingsportefeuille. Deze reductiedoelstellingen worden aan de managers gecommuniceerd en vastgelegd in de contracten.

Naast de "do-no-harm" streeft POB naar "do-good" door:

- Een betrokken aandeelhouder te zijn;
- Invloed positief aan te wenden op de thema's klimaatverandering en solidariteit;
- Activiteiten te financieren die positief bijdragen aan sociale- of klimaatoplossingen en passen binnen de rendements- en risico-eisen van het fonds.

ESG-Instrumenten

POB gebruikt verschillende instrumenten om het ESG-beleid te implementeren: uitsluitingen, actieve dialoog (engagement), stemmen bij aandeelhoudersvergaderingen, ESG-integratie en impactbeleggen. Impactbeleggen vindt plaats via "groene" obligaties. Met deze obligaties wordt kapitaal opgehaald om verduurzaming op bijvoorbeeld het terrein van de energietransitie mogelijk te maken.

Monitoring en Evaluatie

Het bestuur monitort en evalueert het ESG-beleid periodiek om ervoor te zorgen dat het beleid actueel en effectief blijft. Dit omvat het beoordelen van de prestaties van vermogensbeheerders en het aanpassen van het beleid indien nodig.

Transparantie en verantwoording

POB legt verantwoording af over de implementatie en uitvoering van het MVB-beleid. Dit doen we door ten minste eens per jaar uitgebreid verslag te doen van de uitvoering van ons ESG-beleid met dit jaarverslag. In dit verslag laten we zien hoe de verschillende ESG-instrumenten zijn ingezet, bespreken we voorbeelden en presenteren wij wat is bereikt.

Wij zijn daarnaast transparant richting onze beheerders over ons beleid en wat wij van hen verwachten. Deze verwachtingen worden voor onze mandaatbeleggingen vastgelegd in de contracten met de beheerders.

Deze samenvatting geeft een overzicht van het ESG-beleid van POB en de belangrijkste elementen die bijdragen aan maatschappelijk verantwoord beleggen. Voor de geïnteresseerde lezer is het volledige beleid [hier](#) te vinden.

3. Ontwikkelingen 2024 en vooruitblik 2025

In dit hoofdstuk beschrijven wij de belangrijkste ontwikkelingen ten aanzien van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) bij POB van het afgelopen jaar en blikken we vooruit op de te verwachten acties voor het nieuwe jaar.

Op basis van een analyse van de stemresultaten over 2023 heeft het fonds begin 2024 besloten om over te gaan op een nieuwe service provider: Institutional Shareholder Services (ISS). Deze provider biedt een stembeleid dat specifiek gericht is op aandeelhouders die niet alleen op basis van financiële overwegingen hun stem willen bepalen, maar daarbij ook maatschappelijke en sociale aspecten mee willen wegen. Dit stembeleid past beter bij de doelstellingen en ambities van POB. ISS neemt met name materiële ESG-risico's mee bij het stemadvies. Wij verwachten dat dit leidt tot meer ondersteuning van aandeelhoudersresoluties ten aanzien van klimaatverandering, een meer kritische houding ten aanzien van het benoemingsbeleid en een goed tegengeluid bij anti-ESG resoluties die meer en meer worden ingebracht bij aandeelhoudersvergaderingen.

Nederlandse pensioenfondsen hebben in 2024 een uitvraag ontvangen van de toezichthouder (De Nederlandsche Bank). DNB vroeg pensioenfondsen in het kader van prudent beleid hoe fondsen relevante ESG-risico's in kaart brengen en of er een mitigerend beleid is opgesteld. POB heeft deze self-assessment ingevuld. Hierbij kon POB aantonen dat materiële risico's in kaart zijn gebracht en dat mitigerende acties zijn genomen. Op basis van de self-assessment is geconstateerd dat de monitoring van het beleid verder kan worden aangescherpt.

Planning voor 2025

Het MVB-beleid van POB sluit aan bij de preferenties van de deelnemers, zoals deze in 2017 met behulp van een onderzoek zijn vastgesteld. Het pensioenfonds zal een nieuw onderzoek doen. Hiervoor heeft het pensioenfonds een consultant aangesteld. Samen met de consultant werkt het pensioenfonds aan een vragenlijst om de preferenties goed in beeld te krijgen. De verwachting is dat het onderzoek eind 2025 of begin 2026 zal plaatsvinden.

Naar aanleiding van het self-assessment zal POB in 2025 de risicorapportage rond ESG-risico's verder aanscherpen. Het fonds zal hierbij expliciet gaan monitoren op zogenaamde Key Risk Indicators.

4. Uitsluitingsbeleid

Het fonds sluit investeringen in bedrijven uit die in hun bedrijfsvoering of producten en diensten niet aan de minimale eisen voor een duurzaam beleid voldoen. Dit beleid is één op één toepasbaar op mandaten, waarbij het pensioenfonds de beleggingen op eigen naam heeft staan. Het uitsluitingsbeleid is niet altijd volledig toe te passen op beleggingen via beleggingsfondsen. De vermogensbeheerders van deze fondsen bepalen hier het uitsluitingsbeleid. Bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen wordt daarom ook rekening gehouden met de mate waarin het uitsluitingsbeleid van deze beleggingsfondsen past bij POB.

Uitsluitcriteria

POB hanteert de volgende criteria:

Wettelijke uitsluitingen en sancties

Het pensioenfonds sluit conform het wettelijk verbod bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van clustermunitie en/of bedrijven en overheden waar een relevante sanctie van toepassing is uit ofwel Nederland, de EU of de Verenigde Naties.

Niet naleven van de internationale normen: VN Global Compact

De VN Global Compact richtlijnen zijn opgesteld door de Verenigde Naties. In deze richtlijnen zijn tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en anti-corruptie opgenomen. De principes zijn gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, internationaal erkende verklaringen, zoals van de International Labour Organization, en conventies van de Verenigde Naties. Het fonds beoordeelt ondernemingen op deze criteria. Als op één van deze criteria een grove schending door een onderneming plaatsvindt, wordt de onderneming uitgesloten uit de portefeuille. Zie bijlage 1 voor de principes van het VN Global Compact.

Niet naleven van de internationale normen: OESO-richtlijnen en VN Principes

De OESO-richtlijnen en de VN Principes voor Bedrijfsleven en Mensenrechten vormen het normenkader voor internationaal ondernemingsgedrag op dezelfde thema's als het Global Compact, maar zien ook toe op de thema's consumentenbelangen, mededinging, wetenschap en techniek en belasting. Daarnaast beschrijven de richtlijnen ook het zogenaamde due diligence onderzoek dat ondernemingen (en beleggers) dienen uit te voeren om er zeker van te zijn dat de richtlijnen niet worden geschonden. Als op één van deze criteria een grove schending door een onderneming plaatsvindt, wordt de onderneming uitgesloten uit de portefeuille.

Onsuccesvolle normatieve dialoog

Ondernemingen die een normschending of een controverseschending met een hoge negatieve impact hebben, kunnen onderdeel zijn van het normatieve engagementprogramma. Wanneer de onderneming niet responsief is naar het oordeel van de gespecialiseerde uitvoerder, zal deze de onderneming een zogenaamde disengage status toekennen. Het pensioenfonds hanteert dit criterium als uitsluitcriterium omdat alle middelen om het gedrag van de onderneming te beïnvloeden niet hebben geleid tot het gewenste resultaat.

Betrokken bij de productie van controversiële wapens

Naast de uitsluiting van clustermunitie hanteert het fonds een uitsluitingsbeleid op andere controversiële wapens die niet onder de wetgeving vallen. Hieronder vallen ondernemingen die zich bezighouden met het ontwikkelen, produceren of onderhoud van biologische- chemische en nucleaire wapens, anti-persoonsmijnen, witte fosfor of verarmd uranium.

Tabaksproductie

Tabaksgebruik heeft negatieve gevolgen voor de volksgezondheid en de kosten die dit heeft op de maatschappij. Tabaksproducenten hebben de consument in het verleden aantoonbaar verslaafd gemaakt. Daarom wil het pensioenfonds tabaksproductie niet financieren en sluit alle producenten en relevante toeleveranciers in de keten uit van de beleggingsportefeuille.

Mijnbouw van thermische kolen

Bruinkool en steenkool zijn kolen die gedolven worden met als enige doel ze te gebruiken voor energieopwekking. Deze fossiele brandstoffen zijn echter de minst efficiënte brandstof in termen van CO₂-uitstoot. Thermische kolen energieopwekking is niet goed te vereenzelvigen met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Daarom wil het pensioenfonds mijnbouwbedrijven die een substantieel deel van de omzet halen uit dit type product niet financieren en sluit deze uit van de beleggingsportefeuille.

Onconventionele olie- en gaswinning

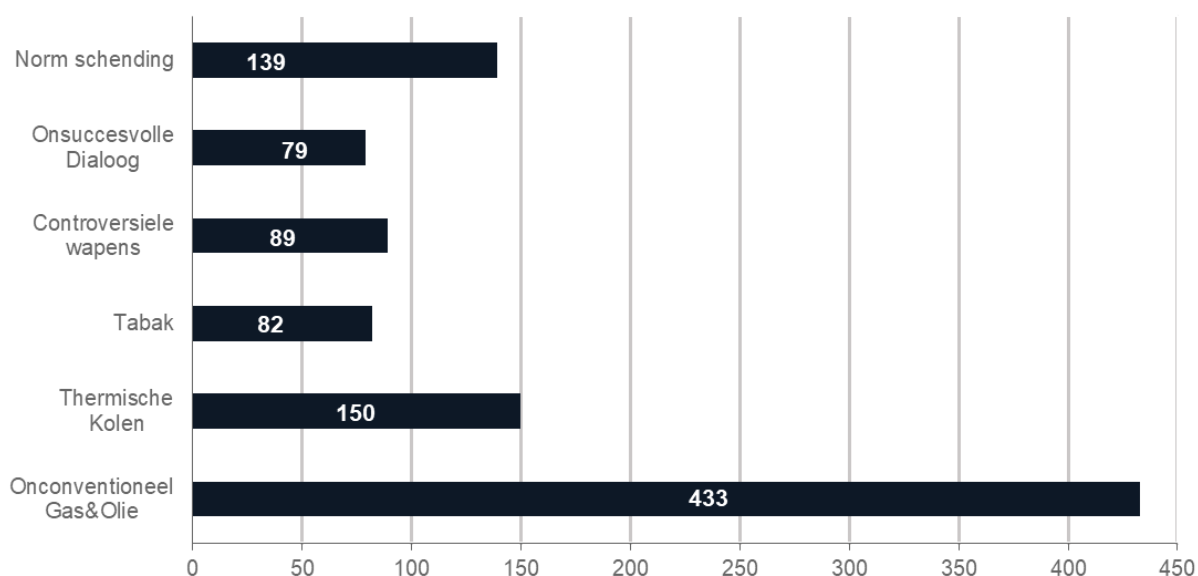
Ondernemingen die betrokken zijn bij onconventionele olie- en gaswinning sluiten wij uit. Onder onconventionele olie- en gaswinning scharen wij winning van olie of gas uit schaliesteenlagen of olieboringen in de poolgebieden ("artic drilling"). Deze vorm van olie- en gaswinning veroorzaakt in vergelijking tot conventionele olie- en gaswinning onevenredig veel schade aan het milieu. Voor de winning van onconventionele bronnen worden namelijk zeer complexe methoden toegepast en is vaak veel meer energie en water nodig en worden schadelijke chemicaliën gebruikt.

Implementatie

De implementatie wordt gebaseerd op de data en analyses van gespecialiseerd onderzoeksbureau Sustainalytics. Elk kwartaal levert Sustainalytics een overzicht van de uit te sluiten ondernemingen op basis van een vertaling van bovengenoemde uitsluitingscriteria naar de beoordelingen van Sustainalytics. Deze lijsten worden gedeeld met de beheerders van de portefeuilles (aandelen en obligaties) die direct op naam van het fonds staan. De beheerders voeren de uitsluitingen vervolgens door in hun portefeuilles. Het uitsluitingsbeleid is alleen indirect van toepassing op posities in beleggingsfondsen, omdat de vermogensbeheerder hierover beslist.

Resultaten uitsluitingsbeleid

Het uitsluitingsbeleid resulteert per ultimo 2024 in meer dan 1.000 uitsluitingen. Zie onderstaand de aantallen uitgesloten ondernemingen per criterium.

Bron: Sustainalytics, GSAM

5. Stembeleid

Uitgangspunten en thema's

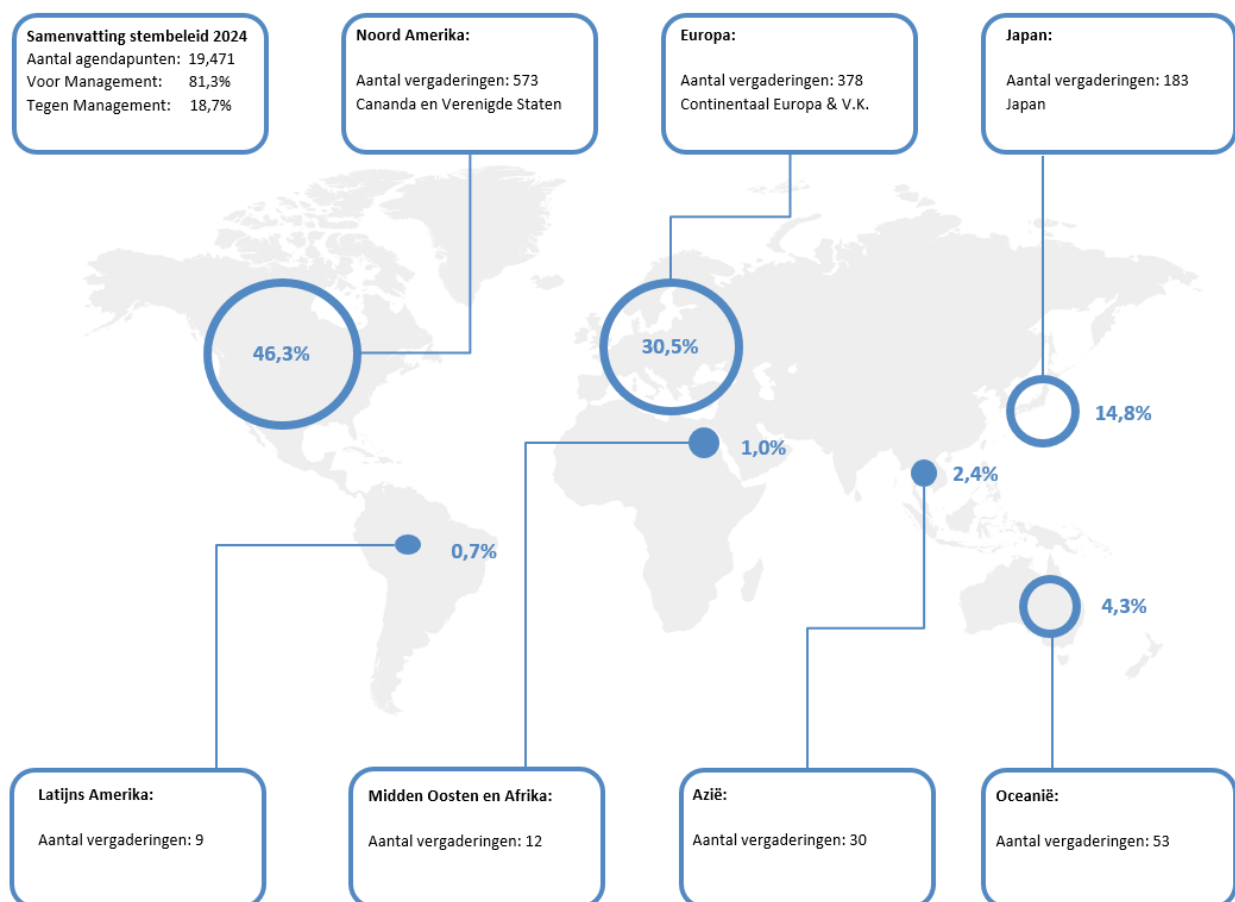
Het fonds voert een actief stembeleid om de financiële belangen van onze beleggingen voor onze deelnemers te behartigen. Ook doen we dit omdat we onze invloed als aandeelhouder positief kunnen aanwenden om ondernemingen tot duurzaam gedrag aan te zetten en langetermijn waardecreatie te ondersteunen. Voor het stembeleid hanteert het fonds een aantal belangrijke uitgangspunten die leiden tot het inleggen van de VOOR- of TEGEN-stemmen. Deze uitgangspunten hebben betrekking op de volgende thema's:

- Samenstelling van bestuur en onafhankelijkheid bestuurders
- Beloningsbeleid
- Kapitaalstructuur, Fusies en Overnames
- Milieu, sociale en ethische kwesties

Een verdere uitwerking van deze thema's en de wijze waarop ons stembeleid is vormgegeven is te vinden op onze [onze website](#).

Omvang en regioverdeling van stemactiviteiten

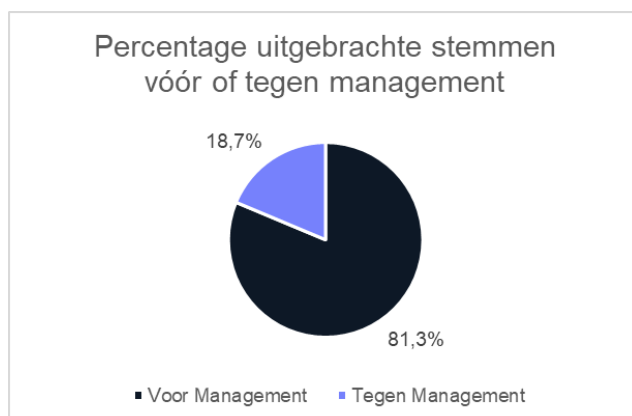
Gedurende 2024 heeft het fonds bij 1.238 aandeelhoudersvergaderingen een stem uitgebracht op 19.471 agendapunten. De regionale verdeling van deze stemmen was als volgt:

Bron: ISS, GSAM

Algemeen stemgedrag 2024

Wij hebben in 2024 op onderstaande manier onze stemmen ingelegd op de aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin wij op dat moment belegd waren.

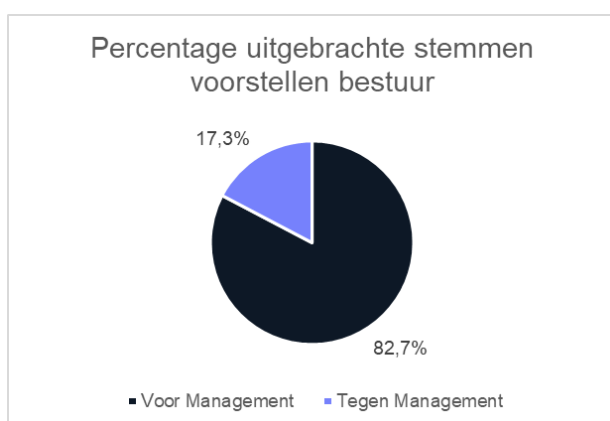

Bron: ISS, GSAM

Dit betekent dat wij het in 81,3% van de agendapunten eens waren met het advies dat het bestuur van de onderneming gaf. In 18,7% van de gevallen hebben wij het bestuur niet gevolgd in het advies.

Het overgrote deel (96%) van de agendapunten waarop wij kunnen stemmen, is door het ondernemingsbestuur op de agenda geplaatst. Deze agendapunten hebben veelal betrekking op bestuurszaken zoals het benoemen van nieuwe bestuurders, het uitgeven van nieuwe aandelen, fusies & overnames, beloningsbeleid en wijzigingen in statuten. Een kleiner, maar niet onbelangrijk deel van de voorstellen, wordt door aandeelhouders op de agenda geplaatst. Deze laatste categorie agendapunten heeft vaak betrekking op kwesties die wij vanuit maatschappelijk oogpunt belangrijk vinden, zoals voorstellen rond klimaatverandering, milieu, of mensenrechten. In onderstaande grafieken is zichtbaar hoe wij op deze beide categorieën hebben gestemd.

De grafiek links toont het stemgedrag op agendapunten die door het ondernemingsbestuur zijn ingediend. In deze gevallen hadden wij in 17,3% een afwijkende mening van die van het bestuur. In de grafiek rechts is te zien dat we veel frequenter (in 52,7% van de door aandeelhouders ingebrachte agendapunten) een afwijkende visie hebben ten opzichte van die van het ondernemingsbestuur.

Bron: ISS, GSAM

Uitgelicht: Stemmen tegen aandeelhoudersvoorstellen

In een wereld waar ESG thema's steeds meer aandacht krijgt, is het cruciaal om kritisch te blijven kijken naar de voorstellen die aan aandeelhouders worden voorgelegd. De groeiende aandacht betekent niet automatisch dat elk voorstel dat zich presenteert als 'duurzaam' ook daadwerkelijk bijdraagt aan een positieve maatschappelijke of ecologische impact. De afgelopen jaren is er een toenemende aandacht voor anti-ESG sentiment en lobby, met name in de Verenigde Staten. Deze trend, die al in 2023 duidelijk zichtbaar was, zette zich door in 2024. Dit uit zich in een groeiend aantal aandeelhoudersresoluties die bedrijven oproepen om minder of geen rekening te houden met maatschappelijke en ecologische impact. In feite wordt van bedrijven gevraagd om terug te keren naar een situatie van vijftientig jaar geleden, waarin duurzaamheid minder aandacht kreeg. Hoewel het politieke debat in de VS over het al dan niet meenemen van duurzaamheidsaspecten zich voornamelijk concentreert op thema's omtrent het klimaat en milieu, ligt de focus van de anti-ESG resoluties in de VS voornamelijk op sociale thema's. Met name de stappen die bedrijven hebben gezet bij de ontwikkeling en uitvoering van een diversiteit, gelijkheid en inclusie (DEI) beleid wordt in deze aandeelhoudersresoluties ter discussie gesteld.

Onderstaand lichten we aantal situaties uit waarin we hebben besloten om tegen bepaalde aandeelhoudersvoorstellen. Deze voorstellen, vaak ingediend door partijen met een uitgesproken anti-ESG agenda, proberen bedrijven te bewegen om minder aandacht te besteden aan sociale en milieukwesties. Onze beslissing om tegen deze voorstellen te stemmen, is gebaseerd op een zorgvuldige afweging van de potentiële impact op de lange termijn, zowel voor de bedrijven waarin we beleggen als voor de samenleving als geheel.

Een goed voorbeeld hiervan is de toenemende focus op diversiteit, gelijkheid en inclusie (DEI) binnen bedrijven. Waar wij het belangrijk vinden dat bedrijven actief werken aan een inclusieve werkomgeving, zien we dat anti-ESG bewegingen juist proberen om deze inspanningen te ondermijnen. Zo diende het *National Center for Public Policy Research (NCPPR)* bij de aandeelhoudersvergadering van **Apple** een voorstel in om de impact van het DEI-beleid van Apple op burgerrechten en non-discriminatie te beoordelen. De argumentatie was dat het DEI-beleid van Apple werknemers met een "niet-divers profiel" (blank, man, heteroseksueel en conservatief) zou benadelen. Vanuit een anti-ESG perspectief wordt hier gesteld dat DEI-initiatieven leiden tot omgekeerde discriminatie en afleiden van de focus op aandeelhouderswaarde. Wij hebben tegen dit voorstel gestemd, omdat we van mening zijn dat een diverse en inclusieve werkomgeving juist bijdraagt aan innovatie, betere werknemersbetrokkenheid en een bredere talentenpool. Het ondermijnen van dergelijke inspanningen zou dan ook een negatieve impact hebben op de lange termijn prestaties van Apple.

Een vergelijkbare lijn zien we bij voorstellen die gericht zijn op het beperken van de invloed van bedrijven op sociale en politieke kwesties. Zo werden bij **AT&T** (telecombedrijf) en **Capital One Financial Corporation** (financiële dienstverlener) voorstellen ingediend waarin werd verzocht om een rapport over de manier waarop het beleid en de praktijken van het bedrijf invloed hebben op werknemers en potentiële werknemers, op basis van ras, huidskleur, religie, geslacht, nationale afkomst of politieke overtuiging. Deze voorstellen, vaak gesteund door organisaties als de *American Family Association (AFA)* en *Inspire Investing*, uiten hun bezorgdheid over discriminatie op basis van "sociale en ecologische opvattingen". Vanuit een anti-ESG perspectief wordt hier geargumenteed dat bedrijven zich niet moeten mengen in politieke kwesties en dat werknemers beoordeeld moeten worden op basis van hun prestaties, niet op hun overtuigingen. Wij hebben tegen deze voorstellen gestemd. Hoewel wij het idee steunen dat mensen beoordeeld moeten worden op basis van hun prestaties en capaciteiten, vinden we ook dat bedrijven wel degelijk een rol kunnen en moeten spelen in het adresseren van belangrijke sociale kwesties. Het beperken van hun mogelijkheden om zich uit te spreken over bijvoorbeeld mensenrechten of klimaatverandering, zou een stap terug betekenen in de transitie naar een duurzamere samenleving.

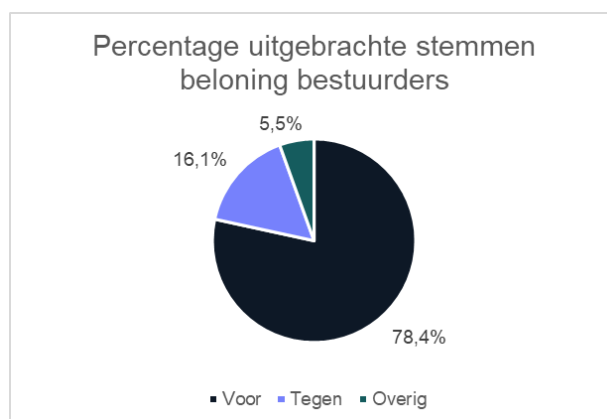
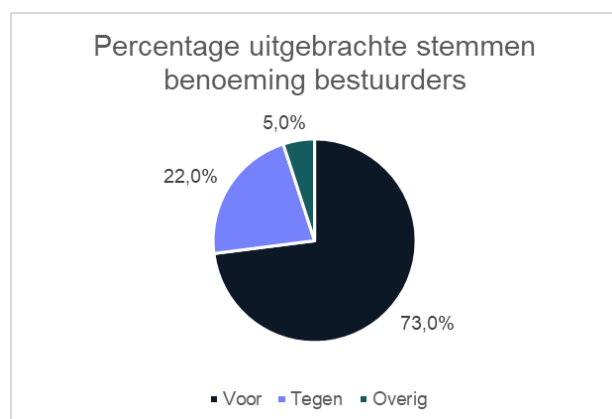
Ook bij **Berkshire Hathaway Inc.** (investeringsmaatschappij) zagen we een voorstel dat in deze categorie valt. Dit voorstel verzocht om een beleid te voeren dat het bedrijf vermijdt om een openbaar standpunt in te nemen over controversiële sociale of politieke kwesties. De argumentatie vanuit anti-ESG hoek is dat bedrijven zich moeten concentreren op hun kernactiviteiten en zich niet moeten mengen in politieke debatten. Het innemen van standpunten over controversiële kwesties zou de reputatie van het bedrijf kunnen schaden en klanten kunnen vervreemden. Wij hebben tegen dit voorstel gestemd, omdat we geloven dat het de mogelijkheid van Berkshire Hathaway zou beperken om zich uit te spreken over belangrijke sociale en milieukwesties.

Daarnaast is er nog **Costco** (groothandel), waar een verzoek lag om een rapport over de risico's van het handhaven van DEI-inspanningen. Dit voorstel haalde DEI-gerelateerde rechtszaken aan na de uitspraak van het Hoogerechtshof in 2023 in *Students for Fair Admission v. Harvard*. Deze zaak draaide om de vraag of universiteiten bij toelating studenten mochten selecteren op basis van hun ras. Het Hoogerechtshof oordeelde dat dit niet mag, omdat het in strijd is met het principe van gelijke behandeling. Vanuit een anti-ESG perspectief werd hier gesteld dat DEI-initiatieven leiden tot "omgekeerde discriminatie" en afleiden van de focus op aandeelhouderswaarde. Wij hebben tegen dit voorstel gestemd, omdat het afbreuk doet aan de inspanningen van Costco om een diverse en inclusieve werkomgeving te creëren.

Deze voorbeelden laten zien dat het beoordelen van aandeelhoudersvoorstellen in het licht van ESG-principes een complexe taak is. Het is belangrijk om verder te kijken dan de oppervlakte en te beoordelen wat de daadwerkelijke impact van een voorstel zou zijn op de lange termijn

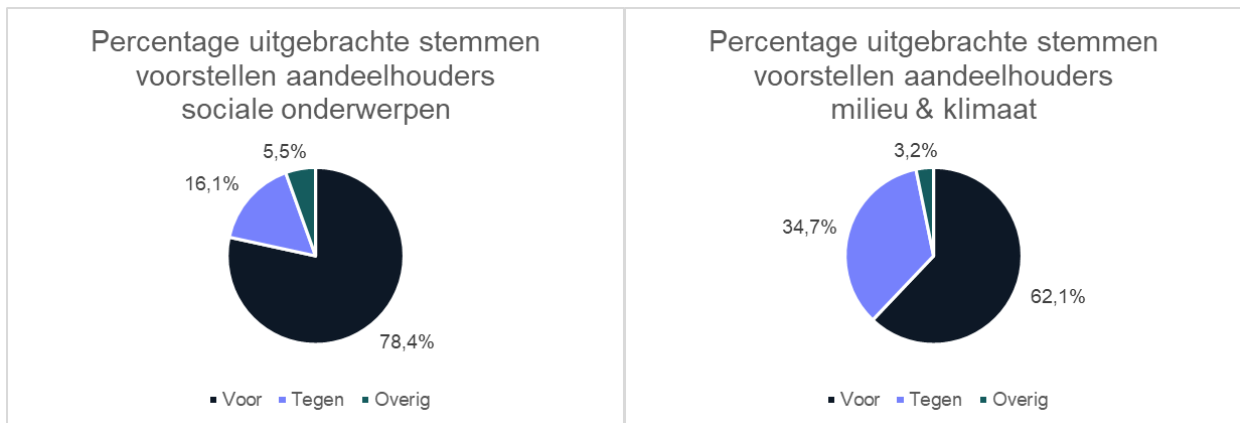
Stemgedrag naar belangrijkste thema's in 2024

De agendapunten waarop wij hebben gestemd tijdens aandeelhoudersvergaderingen zijn in verschillende thema's onder te verdelen. De klassieke bestuursthema's zijn de benoeming van bestuurders en de voorstellen rond gevoerd beloningsbeleid. In onderstaand overzicht is in de grafiek links te zien dat wij in ca. 73,0% van de gevallen voor de benoeming van bestuurders hebben gestemd, en in 22% van de gevallen tegen deze voorgestelde benoeming. Een voorbeeld van een stem tegen de benoeming is wanneer een te groot deel van het bestuur niet onafhankelijk is. Wanneer te veel bestuurders niet onafhankelijk zijn, loopt de onderneming risico dat afwijkende, maar belangrijke meningen worden genegeerd. Op het vlak van beloningsbeleid (grafiek rechts) stemden wij in 78,4% voor het beloningsvoorstel en in 16,1% tegen het voorstel. Dit laatste doen wij onder andere wanneer de voorgestelde beloning van het bestuur niet in lijn is met de (financiële) prestaties van de onderneming.

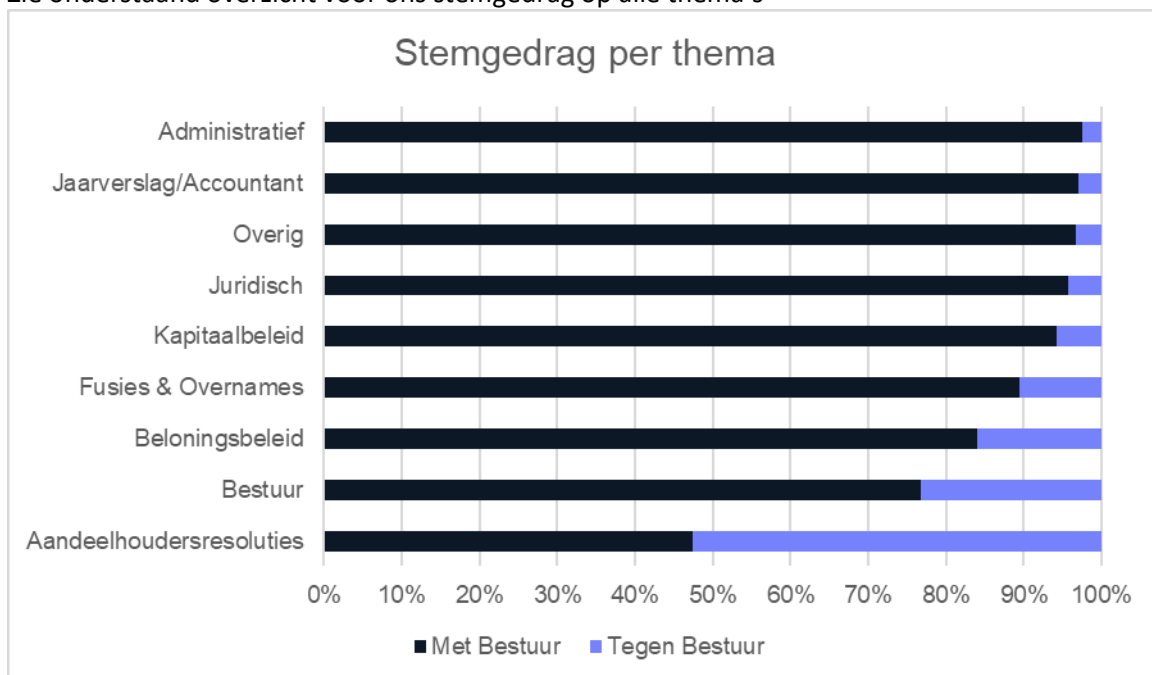
Bron: ISS, GSAM

Thema's die veelal via aandeelhouders op de agenda worden geplaatst liggen op sociale- of milieu & klimaat-thematiek. Bij sociale kwesties (grafiek links) kan worden gedacht aan agendapunten rond mensenrechten of arbeidsnormen. Dit type agendapunt steunden wij in 78,4% van de gevallen. In 16,1% stemden we tegen het voorstel. Bij milieu- en klimaatgerelateerde agendapunten (grafiek rechts) ondersteunden wij 62,1% van de gevallen het door de aandeelhouders ingebrachte voorstel. Het afgelopen jaar werden er meer aandeelhoudersresoluties in stemming gebracht die het bestuur oproepen om minder aandacht te besteden aan klimaatverandering. Zo waren er een aantal aandeelhoudersresoluties die een beperking vroegen van uitgaven gericht op klimaatverandering (analyse en actie). Wij hebben tegen al deze resoluties tegen gestemd.

Bron: ISS, GSAM

Zie onderstaand overzicht voor ons stemgedrag op alle thema's

Bron: ISS, GSAM

Praktijkvoorbeeld: beloning en diversiteit

Binnen het stembeleid hebben we ook expliciet oog voor sociale thema's. Gedurende 2024 hebben we bij meerdere ondernemingen tijdens de aandeelhoudersvergaderingen gestemd rond sociale thema's omtrent mensenrechten, arbeidsomstandigheden en diversiteit. De hieraan gerelateerde agendapunten roepen het bestuur van de onderneming op om onder meer te hun beloningen aan bestuurders te herzien en te rapporteren over de uitvoering van het personeelsbeleid en actie te ondernemen.

Het aankaarten van on gepaste beloningspraktijken sluit aan bij onze visie om een transitie naar een duurzame, rechtvaardige en inclusieve samenleving te ondersteunen. Beloningspraktijken van leidinggevendenden hebben immers invloed op de perceptie van rechtvaardigheid en gelijkheid binnen een bedrijf en in de bredere samenleving. Daarom uitte wij onze bezorgdheid over de beloningspraktijken van leidinggevendenden bij **Prosus**, met name over het volledige jaarsalaris voor een vertrekkende CEO die zes maanden in functie was, en over aanzienlijke langetermijnstimulansen. Prosus, een wereldwijde internetgroep voor consumenten en een van de grootste technologie-investeerders ter wereld, zag ons tegen het remuneratierapport en -beleid stemmen, wat ook aanzienlijke tegenstand ondervond van minderheidsaandeelhouders.

Ook het beloningsbeleid van **Conagra Brands**, een Amerikaans bedrijf dat verpakte voedingsmiddelen produceert, was eveneens een punt van zorg, mede doordat de prestaties niet voldoende gekoppeld waren aan meetbare resultaten of langetermijnwaardecreatie. Voorafgaand aan de jaarlijkse algemene vergadering besprak Northern Trust, de vermogensbeheerder van onze aandelenbeleggingen in ontwikkelde landen, de zorgen over de afstemming tussen de beloning van leidinggevendenden en het rendement voor aandeelhouders, alsook het gebrek aan helderheid over hoe bonussen en aandelenopties worden verdeeld, en dat de beloningen veel hoger liggen dan bij vergelijkbare bedrijven terwijl de prestaties achterblijven. Northern Trust stelde verbeteringen voor in het beloningsbeleid, wat wij als een positieve ontwikkeling zien. Het compensatieplan is echter nog steeds niet marktconform, wij stemden dan ook tegen het compensatieplan, dat voor het tweede achtereenvolgende jaar minder dan 70% steun ontving. Ondanks de steun voor het managementvoorstel, geeft het relatief lage ondersteuningspercentage een duidelijk signaal aan de bestuurders dat een aanzienlijk deel van de investeerders zich niet kan vinden in het beloningsbeleid van het bedrijf.

Het is van belang dat bedrijven transparant zijn over de samenstelling van hun personeelsbestand, omdat dit bijdraagt aan diversiteit, gelijkheid en inclusie (DEI) binnen de bedrijfsvoering. Transparantie over de personeelssamenstelling stelt bedrijven in staat om hun voortgang op het gebied van DEI te meten en te verbeteren, en het helpt om een rechtvaardige en inclusieve werkomgeving te creëren. In dit kader hebben wij een aandeelhoudersresolutie ondersteund die **DICK's Sporting Goods**, een grote Amerikaanse verkoper van sportartikelen, om betere transparantie vraagt over de personeelssamenstelling, met name via het EEO-1-rapport. Het EEO-1-rapport is een compliance-enquête die wordt voorgeschreven door de Amerikaanse Equal Employment Opportunity Commission (EEOC) en vereist dat bedrijven een uitsplitsing van hun personeelsbestand geven naar achtergrond en geslacht in verschillende functiecategorieën. Hoewel een aanzienlijk deel van de minderheidsaandeelhouders het voorstel steunde, zorgde de manier waarop de aandelen van het bedrijf zijn gestructureerd (met verschillende aandelenklassen die verschillende stemrechten hebben) ervoor dat het voorstel niet voldoende algemene steun kreeg om te worden aangenomen.

Praktijkvoorbeeld: Klimaatverandering

Klimaatverandering blijft een van de meest urgente uitdagingen van onze tijd, en de rol van investeerders bij het stimuleren van positieve verandering is cruciaal. Net als in voorgaande jaren, is het voor ons essentieel om actief betrokken te zijn bij de bedrijven waarin we beleggen, en onze stem te gebruiken om ambitieuze klimaatactie te bevorderen. In 2024 hebben we een reeks aandeelhoudersvoorstellen ondersteund die gericht zijn op het verbeteren van de klimaatprestaties en transparantie van bedrijven. Deze voorstellen variëren van het rapporteren over klimaatrisico's in pensioenplannen tot het stellen van concrete doelen voor het verminderen van de uitstoot. In dit "uitgelicht" stuk willen we graag toelichten waarom we specifieke aandeelhoudersvoorstellen hebben gesteund, en hoe deze bijdragen aan onze bredere doelstelling om een duurzamere toekomst te realiseren. We willen bedrijven die de juiste stappen willen zetten hierbij ondersteunen met onze stem en stimuleren om de volgende en noodzakelijke stappen te zetten ten aanzien van beleidsvorming en de uitvoering hiervan.

Een belangrijk aspect om klimaatverandering te realiseren is transparantie. Aandeelhouders hebben recht op duidelijke en volledige informatie over de klimaatrisico's en -impact van bedrijven, zodat ze weloverwogen beslissingen kunnen nemen. Om die reden hebben we in 2024 een aandeelhoudersvoorstel bij **Amazon** gesteund dat het bedrijf verzoekt om alle materiële scope 3 broeikasgasemissies openbaar te maken. Scope 3-emissies zijn indirecte emissies die voortkomen uit de waardeketen van een bedrijf, zoals de productie van ingekochte goederen en diensten, transport en distributie, en het gebruik van verkochte producten. Disclosure van alle materiële Scope 3-emissies zou aandeelhouders in staat stellen de voortgang van het bedrijf in de richting van zijn netto-nul ambitie beter te beoordelen, de zekerheid te verschaffen dat het bedrijf klimaatgerelateerde risico's op de juiste manier beheert, en het bedrijf te helpen zich voor te bereiden op potentiële wettelijke vereisten.

Naast transparantie is het essentieel dat bedrijven concrete doelen stellen voor het verminderen van hun uitstoot. Bij **Capital One Financial Corporation** (financiële dienstverlener) hebben we een aandeelhoudersvoorstel gesteund dat het bedrijf verzoekt om doelstellingen vast te stellen voor de vermindering van broeikasgasemissies die verband houden met hun kredietverlening en investeringsactiviteiten. De financiële sector speelt een cruciale rol bij de transitie naar een koolstofarme economie, en het is belangrijk dat banken en andere financiële instellingen hun verantwoordelijkheid nemen om hun investeringen in lijn te brengen met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Aandeelhouders zouden baat hebben bij de vaststelling van absolute reductiedoelstellingen, omdat het helpt te evalueren hoe het bedrijf de decarbonisatierisico's beheert.

Equinor ASA (energiebedrijf) kreeg onze steun voor een voorstel dat erop gericht is de bedrijfsstrategie en het investeringsplan aan te passen aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Het voorstel beoogt het energietransitieplan dat het bedrijf momenteel openbaar maakt verder te versterken, met name door de plannen van het bedrijf voor aanvullende exploratie van fossiele brandstoffen te verduidelijken. Het doel is om de strategie van Equinor in lijn te brengen met de noodzakelijke verschuiving naar een koolstofarme economie.

Daarnaast hebben we bij **NIKE** een voorstel gesteund om te rapporteren over milieudoelstellingen. Het bedrijf had veel van zijn doelstellingen voor 2020 gemist en opnieuw vastgesteld zonder adequate bespreking van hoe het beheer en toezicht van het bedrijf op zijn duurzaamheidsdoelstellingen in de toekomst zouden veranderen om een dergelijke situatie te voorkomen. Het rapport zou meer inzicht geven in de manier waarop NIKE zijn duurzaamheidsdoelen wil bereiken en welke maatregelen het neemt om herhaling van eerdere tekortkomingen te voorkomen.

Om de toewijding aan verantwoorde winning van grondstoffen te versterken, hebben we bij **Tesla** ingestemd met een moratorium op de winning van mineralen uit diepzeemijnbouw. Het ondertekenen van een moratorium op diepzeemijnbouw zou de inzet van het bedrijf voor verantwoorde inkoop van materialen verder versterken. Diepzeemijnbouw is een controversiële praktijk met potentieel schadelijke gevolgen voor het mariene milieu, en Tesla's steun voor een moratorium zou een positief signaal afgeven.

Ten slotte hebben we bij **Tyson Foods** (vleesproducent) een voorstel gesteund om de inspanningen te versnellen om ontbossing uit de toeleveringsketens van het bedrijf te elimineren. Aandeelhouders zouden baat hebben bij aanvullende informatie over de strategie van het bedrijf om de impact van zijn toeleveringsketen op ontbossing te beheersen. Ontbossing is een belangrijke aanjager van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies, en het is essentieel dat bedrijven actie ondernemen om hun impact op bossen te minimaliseren.

Door deze aandeelhoudersvoorstellen te steunen, geven we een duidelijk signaal af aan bedrijven dat we verwachten dat ze ambitieuze klimaatactie ondernemen en transparant zijn over hun prestaties. We blijven ons inzetten om onze stem te gebruiken om positieve verandering te stimuleren en een duurzamere toekomst te bevorderen.

6. Engagementbeleid

Uitgangspunten en thema's

Het fonds voert een eigen engagementbeleid. Engagement is gedefinieerd als de dialoog met ondernemingen over milieu, sociale en/of (corporate) governance kwesties. Engagement kan via verschillende wegen worden uitgevoerd (telefonische gesprekken, formele brieven, meetings en bezoeken aan het bedrijf). Het engagementbeleid is van toepassing op zowel de aandelen als ook de bedrijfsobligatieportefeuille, op discretionaire beleggingsmandaten en op beleggingsfondsen.

Het doel van het engagementprogramma is om een duurzame gedragsverandering teweeg te brengen bij de ondernemingen waarmee de dialoog wordt aangegaan. Hierbij is er een beperkte tijd waarin de onderneming deze verandering kan doorvoeren. Over het algemeen zien wij drie jaar als een redelijke termijn waarbinnen het engagement moet hebben geleid tot het gewenste resultaat. Het fonds voert twee typen van dialoog. Als basis treedt het fonds met een onderneming in gesprek wanneer uit screening van het beleggingsuniversum blijkt dat de onderneming één van de belangrijke principes van internationale richtlijnen voor ondernemingsgedrag op structurele wijze schendt en daarmee negatieve impact op lokale samenleving of milieu veroorzaakt. Hierin staan de thematisch aandachtsgebieden van de VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights centraal. Deze gesprekken zijn gericht op het opheffen van de schending, het herstellen van veroorzaakte schade, het compenseren van gedupeerden, en het voorkomen van nieuwe soortgelijke schendingen. Wij noemen dit normatief engagement en passen dit toe op ondernemingen die zich in beleggingsuniversum bevinden.

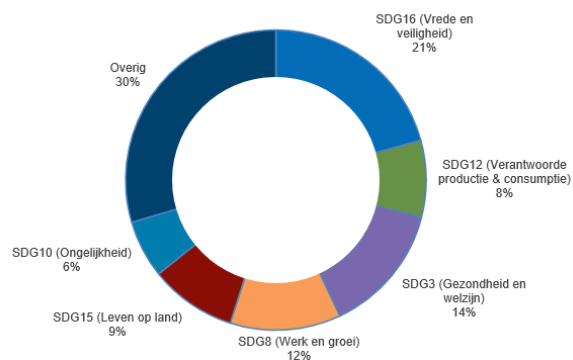
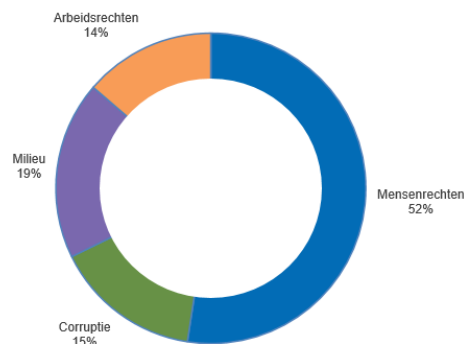
Daarnaast passen wij zogenaamd thematisch engagement toe op een aantal thema's die centraal staan in het MVB-beleid, omdat ze dicht bij de aard van onze sector passen, of omdat ze risicovol zijn vanuit beleggingsperspectief. Hierbij is niet op voorhand sprake van schendingen van internationale normen, maar gaan we op structurele wijze in gesprek over het verbeteren van standaarden in de sector of keten, waardoor de onderneming minder risico's loopt, of kansen optimaler benut. Op basis van een nulmeting in de sector worden specifieke verbeterdoelen vastgesteld, welke met de deelnemende ondernemingen en andere belanghebbenden in de sector worden besproken. Elk halfjaar wordt de vooruitgang gemeten. Dit noemen wij thematisch engagement.

De uitvoering van het engagementprogramma wordt gedaan door gespecialiseerde dienstverlener Sustainalytics.

Normatieve engagementactiviteiten in 2024

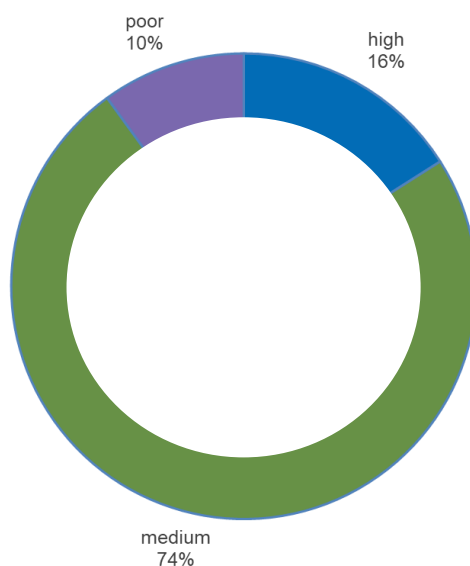
Namens het pensioenfonds heeft Sustainalytics in 2024 met in totaal 159 bedrijven gesprekken gevoerd over 261 geconstateerde schendingen van internationale normen. Bij 17 bedrijven ging het daarbij om eerste gesprekken, 15 dialogen werden naar tevredenheid afgerond. Dat betekent dat de schending is opgeheven, dat de schade hersteld is en gedupeerden eventueel gecompenseerd zijn en dat er maatregelen zijn getroffen om herhaling te voorkomen. Bij 9 ondernemingen hebben de gesprekken niet tot het gewenste resultaat geleid, of was het bedrijf niet bereid om gesprekken aan te gaan. Deze bedrijven worden door het pensioenfonds op basis daarvan uitgesloten van het beleggingsuniversum.

Onderstaande grafiek toont de verdeling van de dialogen naar het soort normschending. In meer dan de helft van de gevoerde dialogen staat een schending van mensenrechten centraal (linker grafiek). Ook kunnen de gesprekken worden gerelateerd aan de Sustainable Development Goals. De rechter grafiek laat zien dat het veelal gaat om SDG16 (Vrede en Veiligheid), SDG3 (Gezondheid en Welzijn) en SDG8 (Werk en Groei).

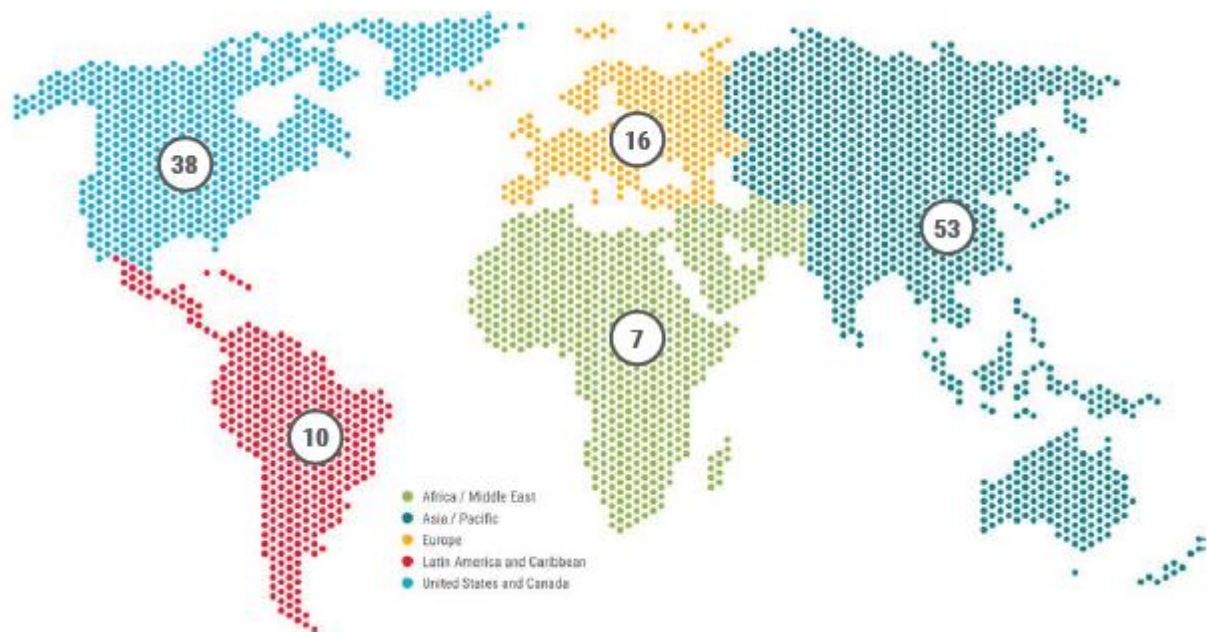
Bron: Sustainalytics, GSAM

De voortgang van deze dialogen door de tijd heen wordt gemeten, zie onderstaand het meest recente oordeel van de engagementuitvoerder over de totale voortgang van het normatieve programma. De duidingen “poor”, “medium” en “high” geven aan hoe deze dialogen zijn verlopen. In 16% van de gesprekken is de bereidwilligheid van de onderneming om in gesprek te gaan goed tot zeer goed (high) en is er sprake van een goede voortgang in de implementatie van maatregelen. In de meeste gevallen (74%) is de bereidwilligheid gemiddeld (medium), net als de voortgang. In de resterende gevallen is er sprake van een lage tot geen bereidwilligheid om in gesprek te gaan of om maatregelen te nemen (poor).

Bron: Sustainalytics, GSAM

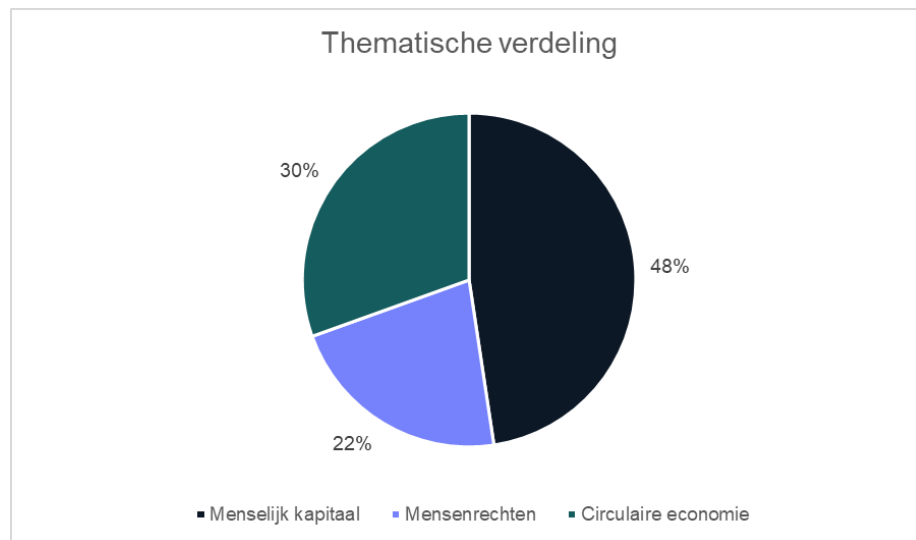
In termen van geografische verdeling toont onderstaande grafiek dat een groot deel van de gesprekken wordt gevoerd met bedrijven uit Azië en Noord-Amerika.

Thematische engagementactiviteiten 2024

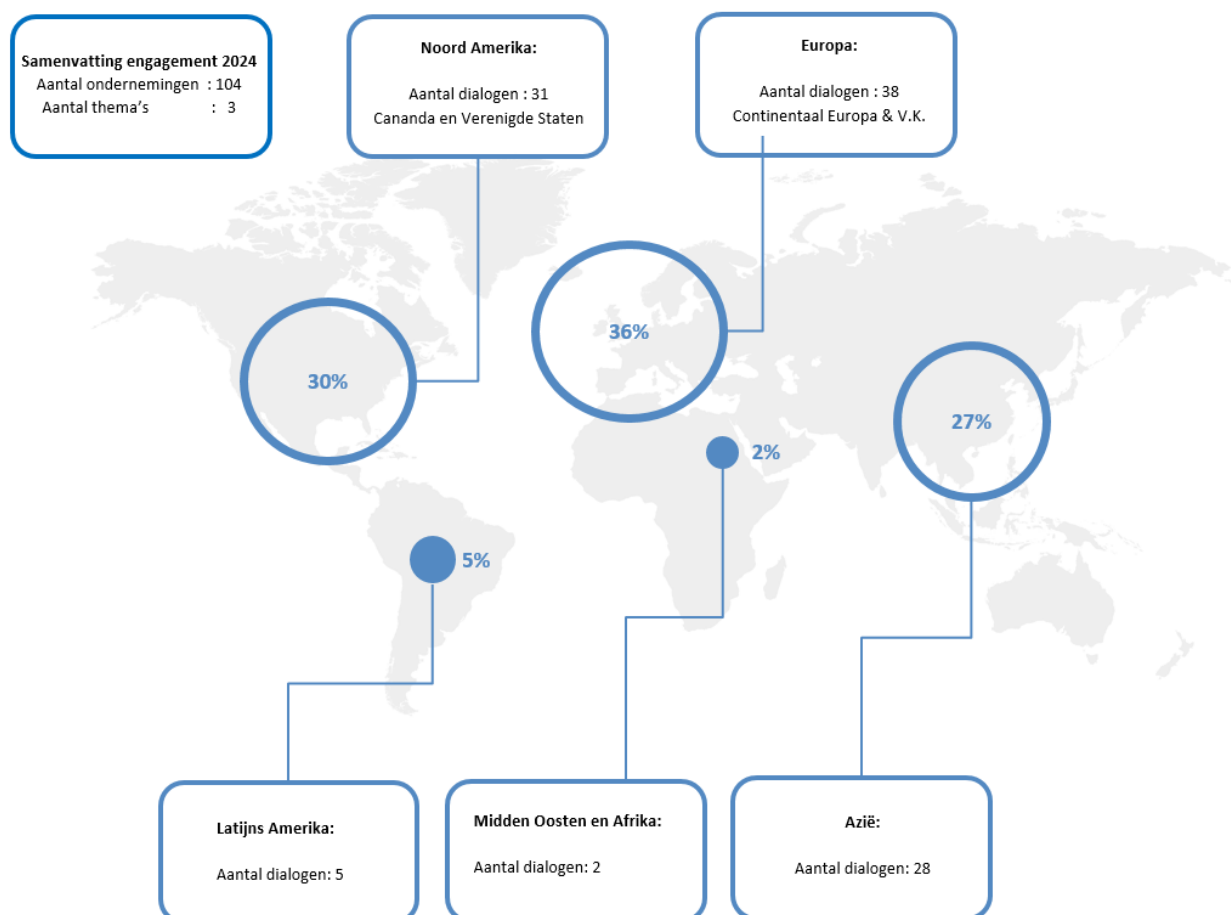
Het doel van het thematisch engagement is om op belangrijke maatschappelijke thema's, die zeer dicht bij de deelnemers van het pensioenfonds liggen, extra aandacht te vragen van de ondernemingen waarin we (kunnen) beleggen. Dit betreft de thema's solidariteit en klimaatverandering. Voor solidariteit doen wij dit rond twee specifieke thema's. Het eerste betreft mensenrechten, waarbij bedrijven wordt aangespoord om in de bedrijfsvoering mensenrechten te respecteren, het tweede betreft de ontwikkeling van toekomstbestendig 'human capital management', waarbij wij met ondernemingen spreken over verhoogde weerbaarheid van medewerkers door het aanbieden van (her/bij)scholingsmogelijkheden aan praktisch geschoolde werknemers wiens baan door automatisering dreigt te verdwijnen. Ten aanzien van klimaatverandering gaan wij in dialoog met ondernemingen over het verduurzamen van hun producten, over de hele levenscyclus. Op deze manier stimuleert POB meer duurzaam gedrag bij specifieke sectoren, ketens en ondernemingen.

In totaal werd in 2024 op deze manier met 104 ondernemingen namens het pensioenfonds gesproken. Niet in al deze ondernemingen was het pensioenfonds per ultimo 2024 daadwerkelijk belegd. Onderstaand is een overzicht weergegeven van de verdeling van deze ondernemingen binnen de drie aandachtsgebieden.

Bron: Sustainalytics, GSAM

Het thematische engagement programma kende in 2024 de volgende regionale verdeling:

Bron: Sustainalytics, GSAM

Doelstelling en voortgang thematisch engagementprogramma

Het thematisch engagementprogramma bestaat uit drie dialoogprogramma's, waarvan de thema's belangrijk zijn voor het pensioenfonds. De thema's kennen eigen specifieke thematische doelstellingen en specifieke indicatoren (zogenaamde KPI's, Markers en Milestones) op basis waarvan we de inhoudelijke voortgang meten. Daarnaast beoordelen wij in welke mate de onderneming ontvankelijk is voor de dialoog. De combinatie van beide elementen resulteert in een totaaloordeel van de dialoog die wij monitoren en onderstaand toelichten.

Binnen de drie thematische dialogen is gestart met een nulmeting op relevante aspecten in relatie tot het thema. Dit leidt tot een startscore per onderneming alsook voor de gehele groep van ondernemingen. De KPI's verschillen van thema tot thema, zie onderstaand een overzicht van de focus sectoren en relevante aandachtsgebieden voor doelstellingen per engagement thema.

Engagement Thema	Sector focus	Aandachtsgebieden voor doelstellingen
Menselijk Kapitaal	Consumentenproducten, Voedingsmiddelen	Beleid en bestuur, Risico- en impactanalyse, Beheer van menselijk kapitaal, Diversiteit en inclusie
Mensenrechten	Mijnbouw, IT hardware, Voedingsmiddelen	Beleid en transparantie, verantwoorde inkooppraktijken, leefbaar loon, wettelijk loon en inkomen, samenwerking en stakeholderdialoog, medewerkerinclusie, audits & klachtenmechanismes
Circulaire economie	Auto-industrie, transport	Beleid en bestuur, operationaal management, ketenbeheer, circulariteit, stakeholder dialoog en beheer

Vervolgens gaat het fonds een structurele dialoog aan van circa 3 jaar met deze ondernemingen, waarbij we sturen op verbetering van de vooraf vastgestelde doelen. Wij meten de voortgang/verbetering bij de ondernemingen door de metingen periodiek te herhalen. Op deze manier kan de voortgang per onderneming, en voor de totale groep van ondernemingen worden beoordeeld. Op basis van deze criteria presenteren wij de voortgang van het totale engagementprogramma als volgt.

Thematisch engagement: 'Menselijk kapitaal'

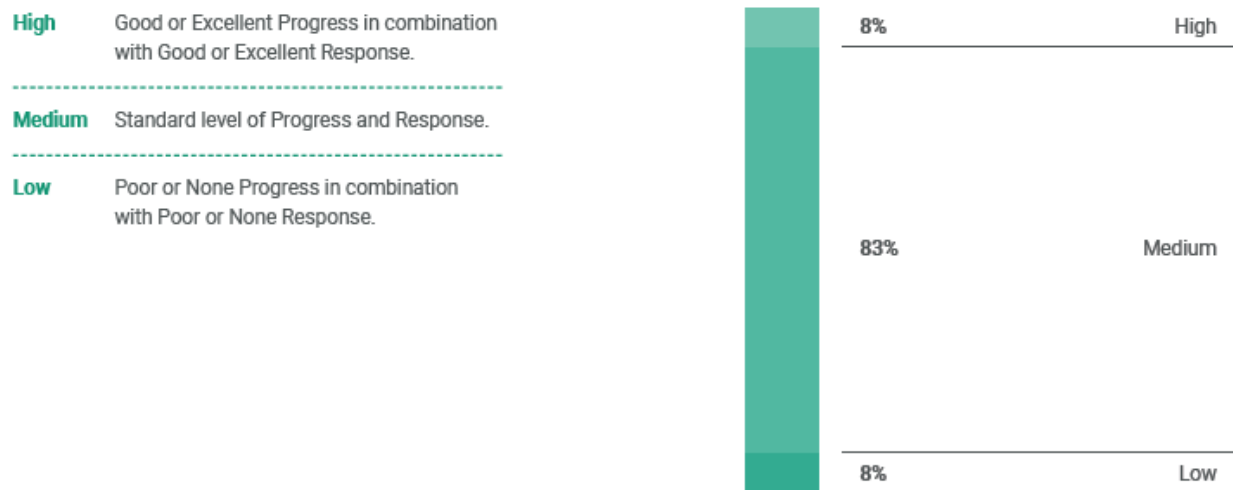
Een belangrijk thema voor het Pensioenfonds en de deelnemers is het thema van *gelijke kansen*. Via het dialoogprogramma wordt daar op meerdere manieren invulling aan gegeven. De COVID-19-pandemie heeft gediend als een katalysator voor verandering in de omgang met menselijk kapitaal. De opkomst van hybride werkmodellen en de versnelling van automatisering, digitaliseringsstrategieën en kunstmatige intelligentie zijn voorbeelden van veranderingen die er zijn en zullen blijven. Deze ontwikkeling biedt een interessante kans voor bedrijven om de manier van werken opnieuw uit te vinden. Daarnaast nemen we waar in het post-COVID-19 tijdperk dat voor het aantrekken en behouden van talent duidelijk is dat **diversiteit** en **inclusie** een topprioriteit zijn voor het bestuur van de onderneming waarmee we spreken. In het afgelopen jaar is het belang en de aandacht hiervoor verder toegenomen. Het creëren van een meer inclusieve werkplek staat dan ook nadrukkelijk op de agenda. Beleggers zoals POB vragen via het thema *menselijk kapitaal en de toekomst van werk* meer transparantie van de ondernemingen op dit vlak.

Ontwikkelingen

In een tijdperk dat wordt gekenmerkt door snelle technologische vooruitgang, demografische verschuivingen en veranderende verwachtingen van werknemers, is het cruciaal om te begrijpen hoe deze factoren menselijk kapitaal beïnvloeden. Het engagementprogramma wil inzicht bieden in de impact van opkomende trends aan bedrijven en hoe het gebruik van proactieve managementstrategieën voor menselijk kapitaal gestimuleerd kan worden.

Sustainalytics is namens het fonds in gesprek met verschillende bedrijven over het personeelbeleid, diversiteit en inclusiviteit. In totaal werden er in 2024 50 bedrijven benaderd. Dit heeft geleid tot 14 meetings en 196 uitgewisselde emails en/of telefoongesprekken.

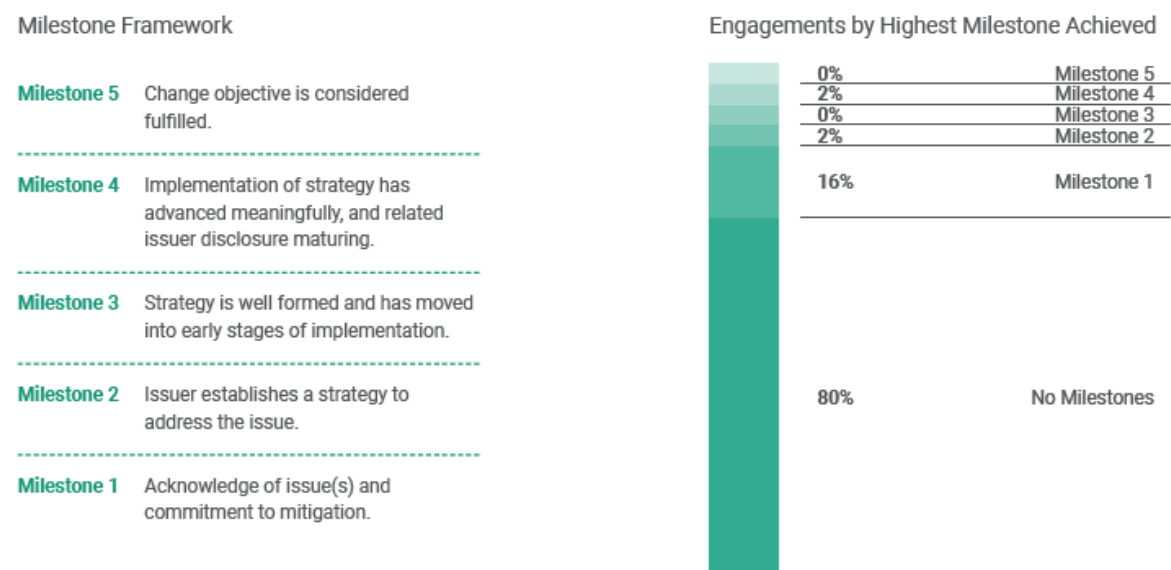
Hieronder wordt inzicht gegeven in de vooruitgang en reactie van de bedrijven in het engagementprogramma.

Engagementprestatie. Bron: Sustainalytics, per 31 december 2024.

Sustainalytics houdt de resultaten van de dialogen in dit programma bij door middel van Markers en Milestones. Markers worden gebruikt om de voortgang te volgen bij het bereiken van de beoogde resultaten (Outcomes) binnen elk engagement. Het aantal markers dat bij elke Outcome bereikt wordt, geeft een indicatie van hoe goed er binnen deze onderwerpen gescoord wordt. De daadwerkelijke verandering wordt bijgehouden via Milestones, een vijfstaps monitoring van de voortgang bij het bereiken van de engagementdoelstelling. Deze monitoring loopt op van erkenning van het belang om aandacht te besteden aan het aangekaarte onderwerp (Milestone 1) tot de volledige implementatie van de voorgestelde veranderingen (Milestone 5).

In 2024 zijn er 14 Milestones behaald. Deze worden hieronder weergegeven.

In dit programma worden bedrijven beoordeeld op de volgende vijf onderwerpen (Outcomes) en gestimuleerd stappen om hier verbetering in te laten zien:

- **Governance:** Het bedrijf heeft een sterke, proactieve governance structuur voor menselijk kapitaal ingericht. Deze structuur richt zich op talent aantrekken, behouden en ontwikkelen, een inclusieve cultuur bevorderen en lange termijn financieel succes stimuleren.
- **Risico- en Impactbeoordeling:** Het bedrijf voert proactief een uitgebreide beoordeling uit van de risico's en kansen in de transformatie van de werkplek en het personeelsbestand, en hoe dit de concurrentiepositie van het bedrijf op de lange termijn kan beïnvloeden.
- **Strategie en Integratie:** Het bedrijf heeft een sterke, toekomstgerichte menselijk kapitaal strategie die is afgestemd op de bedrijfsdoelstellingen en die diversiteit en inclusie integreert. Deze strategie creëert waarde voor stakeholders en volgt internationale normen.
- **Doelen en Resultaten:** Het bedrijf implementeert geavanceerde menselijk kapitaal methoden, waaronder doelstellingen, resultaatgerichte meetmethoden en de toepassing van nieuwe trends en best practices, in lijn met internationale normen.
- **Transparantie en Verantwoordelijkheid:** Het bedrijf biedt transparante en gedetailleerde informatie over de transformatie van werkplek en personeel. Het past zich aan aan veranderende rapportagestandaarden, communiceert actief met belanghebbenden, anticipeert op trends en voldoet aan de verwachtingen van stakeholders.

In totaal zijn er in 2024 92 Markers behaald op de vijf verschillende Outcomes.

Markers overzicht. Bron: Sustainalytics, per 31 december 2024.

De overzichten geven weer dat er nog weinig Milestones zijn bereikt, maar wel een hoog aantal Markers. Het bereiken van individuele Markers signaleert niet alleen vooruitgang van de dialogen, maar draagt ook bij aan het bereiken van de Milestones. Hieronder gaan we in op het aantal Markers behaald per Outcome:

- **Governance:** De governance structuur van bedrijven met betrekking tot menselijk kapitaal kan nog veel verbeteren. Menselijk kapitaal wordt over het algemeen gezien als een strategische asset, maar een meer geïntegreerde governance kan leiden tot betere afstemming op bedrijfsdoelen en waardecreatie. Verfijning van de governance structuur is nodig om beter in te spelen op veranderende behoeften.
- **Risico- en Impactbeoordeling:** Er wordt door bedrijven het best gescoord op dit onderdeel. Uit de eerste gesprekken blijkt dat bedrijven de risico's op het gebied van menselijk kapitaal als materieel beschouwen en dat ze zich bewust zijn van de potentiële uitdagingen en mogelijkheden die gepaard gaan met veranderingen in de arbeidsmarkt en de interne organisatie.
- **Strategie en Integratie:** Het aantal behaalde markers weerspiegelt dat bedrijven menselijk kapitaal goed hebben doordacht en in hun strategie geïntegreerd hebben, maar ook dat er nog mogelijkheden zijn om de impact verder te vergroten.

- **Doelen en Resultaten:** Op dit onderdeel worden er weliswaar inspanningen geleverd om de prestaties op het gebied van menselijk kapitaal te meten en te verbeteren, maar dat er nog aanzienlijke ruimte is voor verbetering en verdere ontwikkeling van deze methoden. De implementatie van doelstellingen en meetmethoden kan verder worden verfijnd om een grotere impact te realiseren.
- **Transparantie en Verantwoordelijkheid:** Er is een goede basis aanwezig, maar er kan nog verder worden geïnvesteerd in de communicatie en rapportage om de transparantie verder te vergroten. Er is een gemeenschappelijke focus op rapportage-elementen en doelstellingen voor gendergelijkheid, met name in managementposities.

Een belangrijk aandachtspunt is het gebrek aan een uniform kader voor het beoordelen en aangaan van menselijk kapitaal management. In tegenstelling tot initiatieven zoals TCFD (klimaat) en TNFD (natuur), ontbreekt een dergelijke standaard voor menselijk kapitaal. Het programma richt zich in eerste instantie op de openbaarmaking en standaardisatie van menselijk kapitaal metrics en indicatoren. Dit is om ervoor te zorgen dat bevindingen tussen organisaties en initiatieven op een zinvolle manier met elkaar kunnen worden vergeleken.

Praktijkvoorbeeld: UnitedHealth Group

UnitedHealth Group, een grote Amerikaanse zorgverzekeraar, heeft meer dan 400.000 mensen in dienst en helpt wereldwijd ruim 150 miljoen klanten.

In mei 2024 vond het eerste gesprek plaats met UnitedHealth Group over menselijk kapitaal, oftewel alles wat te maken heeft met personeel en hun ontwikkeling. In december werd dit onderwerp verder besproken. Het ging vooral over hoe UnitedHealth Group omgaat met diversiteit, gelijkheid en inclusie, omdat deze zaken belangrijk voor hen zijn. Dit stond ook in hun duurzaamheidsrapport van 2023.

Het is belangrijk dat de gesprekken met UnitedHealth Group over menselijk kapitaal doorgaan, zodat ze hun manieren om personeel te laten groeien kunnen blijven verbeteren. In het programma wordt er gekeken naar hoe ze feedback van werknemers gebruiken om hun beleid te verbeteren. Ook wordt er gelet op hoe het bedrijf werknemers selecteert voor deelname trainingen en hoe ze meten of die trainingen nuttig zijn.

De Human Resources Commissie van UnitedHealth Group houdt toezicht op de initiatieven die te maken hebben met personeel, zoals talentontwikkeling, opleidingen, het behouden van personeel en diversiteit. Ze hebben ook een Sustainability Steering Committee opgericht, een groep mensen uit verschillende afdelingen die advies geeft over de duurzaamheidsstrategie en -doelen van UnitedHealth. In de volgende gesprekken zal de focus liggen op deze onderwerpen.

Inmiddels heeft UnitedHealth Group inclusie toegevoegd aan hun bedrijfswaarden en hun aanbod op het gebied van diversiteit, gelijkheid en inclusie uitgebreid met een goed welzijnsprogramma. Ze hebben een sterke basis gelegd voor menselijk kapitaal en de volgende gesprekken zullen gaan over de concrete invulling van talentontwikkeling voor werknemers op alle niveaus.

Thematisch engagement: 'Mensenrechten'

De doelstelling van dit thema is om bedrijven te stimuleren de UN Guiding Principles on Business and Human Rights te onderschrijven en deze te integreren en te implementeren in hun bedrijfsvoering. Deze principes geven een raamwerk om mensenrechtenschendingen te voorkomen als gevolg van de eigen bedrijfsactiviteiten. Van bedrijven wordt verwacht dat ze:

1. Mensenrechten respecteren
2. Een mensenrechten 'due diligence proces' hebben
3. Een klachtenprocedure hebben geïmplementeerd

De gesprekken richten zich op bedrijven uit sectoren waarvan bekend is dat er, vanwege de aard van de activiteiten, grote risico's zijn op dergelijke schendingen. Het gaat daarbij om de mijnbouw-, de cacao- en de elektronicasector. Bij mijnbouw gaat het met name om het risico voor de lokale bevolking van grootschalige projecten en het landgebruik dat daarbij komt kijken. Bij de cacao- en elektronicasector gaat het om 'leefbaar loon' en het tegengaan van kinderarbeid en het bieden van toegang tot basisbehoefte als huisvesting, voedsel, gezondheidszorg en scholing.

In dit programma worden de volgende vier KPI's gehanteerd om te voortgang van de dialogen te monitoren:

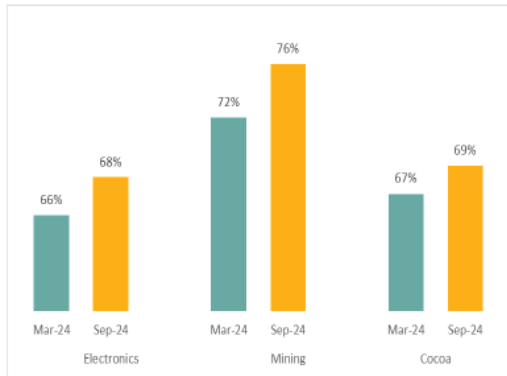
- **KPI 1 Mensenrechten Due Diligence (HRDD):** Deze KPI meet de inspanningen van bedrijven om mensenrechtenrisico's te identificeren, te voorkomen, te beperken en te verhelpen in hun eigen activiteiten en toeleveringsketens. Het omvat aspecten zoals het hebben van een mensenrechtenbeleid, governance structuren om het beleid te implementeren, risico- en impact assessments, klachtenmechanismen, leveranciersgedragscodes en toegang tot effectief verhaal.
- **KPI 2 Bestaanszekerheid en leefbaar inkomen:** Hierbij worden de inspanningen van bedrijven beoordeeld om de levensomstandigheden van werknemers, boeren en lokale gemeenschappen in hun waardeketen te verbeteren. Het meet aspecten zoals transparantie van de toeleveringsketen, gedeelde waarde en sociale investeringen, het creëren van werkgelegenheid, toegang tot onderwijs en het ondersteunen van een leefbaar inkomen.
- **KPI 3 Sectorspecifieke indicatoren:** De vooruitgang van bedrijven op indicatoren die specifiek zijn voor de sectoren waarin ze actief zijn (elektronica, mijnbouw en cacao) wordt hier gemeten. Voorbeelden zijn eerlijke beloning en een leefbaar loon in de elektronicasector, preventie en herstel van kinderarbeid in de cacao- en elektronicasector, en betrokkenheid van de gemeenschap en rechten in de mijnbouwsector.
- **KPI 4 Gezamenlijke samenwerking en beleidsdialog:** Deze KPI beoordeelt de betrokkenheid van bedrijven bij gezamenlijke initiatieven en beleidsdialogen om mensenrechtenrisico's aan te pakken en een gunstig beleidsklimaat te bevorderen. Het meet de deelname aan regionale, sectorale of internationale initiatieven en de betrokkenheid bij activiteiten om een gunstig beleidsklimaat te creëren.

Ontwikkelingen 'mensenrechten'

In 2024 zijn er 228 inhoudelijke contactmomenten geweest met de ondernemingen uit de eerdergenoemde sectoren. Dit verliep voornamelijk via email en 24 keer via een (conference) call. Inmiddels onderschrijven alle bedrijven de UN Guiding Principles publiekelijk en heeft 80% van de ondernemingen op het hoogste bestuursniveau een proces om mensenrechtenkwesties te bespreken. In veel minder gevallen is er een klachtenprocedure en wordt er nog onvoldoende aandacht besteed aan inkooppraktijken die het risico's op mensenrechtenschendingen in de hand werken.

In de onderstaande grafieken wordt de gemiddeld score per KPI weergegeven, waarbij iedere KPI wordt gescoord op een schaal van 0% tot 100% (doelstelling van Sustainalytics is volledig bereikt)

KPI 1: Mensenrechten Due Diligence (HRDD)

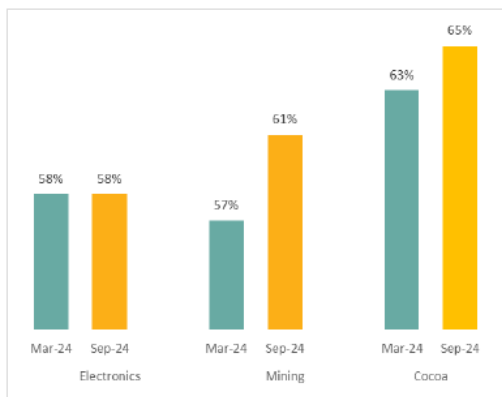

Bron: Sustainalytics

De grafieken laten ons zien dat er aanzienlijke verbeteringen zijn bij bedrijven met betrekking tot Due Diligence op het gebied van mensenrechten (HRDD). Verschillende bedrijven hebben de toegankelijkheid van hun klachtenkanalen verbeterd en de transparantie vergroot. Een technologiebedrijf heeft bijvoorbeeld het rapportagesysteem geüpgraded naar een mobiel platform, en een cacao-bedrijf heeft een klachtenmechanisme opgezet specifiek voor lokale boeren en landarbeiders. Er blijven echter aanzienlijke tekortkomingen bestaan in het afstemmen van de bedrijfspraktijken op hun verplichtingen onder de UN Guiding Principles, met name bij

het aanpakken van risico's op gedwongen arbeid, die meer concrete actie en monitoring van de toeleveringsketen vereisen.

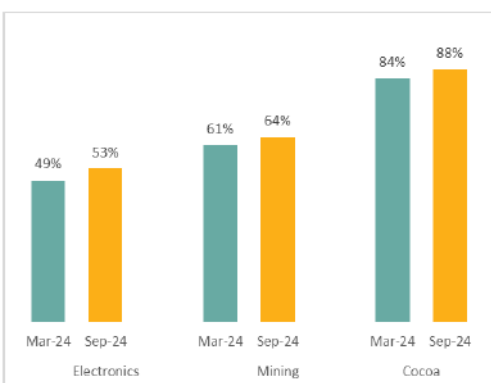
KPI 2 Bestaanszekerheid en leefbaar inkomen

Bron: Sustainalytics

Bedrijven hebben verbeteringen laten zien in het in kaart brengen van hun toeleveringsketen, sociale investeringen en het creëren van werkgelegenheid. De traceerbaarheid op bijvoorbeeld boerderijniveau binnen de cacaosector verbetert geleidelijk. Hoewel cacao-bedrijven hun inspanningen opschalen om het leefbaar inkomen van boeren te ondersteunen, bestaan er verschillende opvattingen tussen bedrijven en NGO's over de meest effectieve strategieën. Er zijn meer inspanningen nodig om het concept van een leefbaar loon in de toeleveringsketen binnen de elektronica- en mijnbouwsector te promoten.

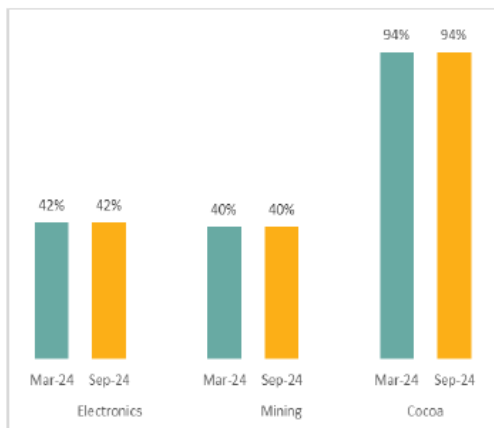
KPI 3: Sectorspecifieke indicatoren

Bron: Sustainalytics

Alle sectoren hebben vooruitgang geboekt met hun specifieke sectorale indicatoren, maar er blijven hiaten bestaan. Cacao-bedrijven hebben meer informatie vrijgegeven over systemen om kinderarbeid te monitoren en aan te pakken. Elektronica-bedrijven hebben stappen gezet in het openbaar maken van de genderloonkloof, hoewel de methoden voor begrip en berekening variëren. Mijnbouwbedrijven kunnen beter risico's identificeren voor lokale gemeenschappen en het uitvoeren van Human Rights Impact Assessments (HRIA's), maar de betrokkenheid met deze gemeenschappen moet verbeterd worden.

KPI 4: Sectorspecifieke indicatoren

Bron: Sustainalytics

Er is een lichte toename waargenomen in samenwerking en beleidsdialoog. De grootste uitdaging ligt bij mijnbouwbedrijven, die moeite hebben met een betekenisvolle dialoog met lokale gemeenschappen. Ook in de elektronicasector zijn er vergelijkbare problemen, vooral bij de contacten met vakbonden en organisaties die werknemers in de toeleveringsketen vertegenwoordigen. De focus zal liggen op het bevorderen van de sociale dialoog met vakbonden, het monitoren van toeleveringsketens en het implementeren van praktijken voor vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC). Dit betekent dat inheemse volkeren volledig moeten worden geïnformeerd en toestemming moeten geven voordat er projecten op hun land plaatsvinden.

Uitgelicht: Kloof tussen inzet en resultaat

Over het algemeen ontstaat er een kloof tussen inzet en resultaat wanneer een bedrijf aantoont dat het beleid implementeert, maar geen bewijs levert van het bereiken van gewenste resultaten, vooral in de context van mensenrechten. Dit fenomeen wordt beschouwd als een groot probleem in maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Een voorbeeld uit de mijnbouwsector illustreert deze kloof. Het bedrijf heeft uitgebreide beleidsmaatregelen en procedures bekendgemaakt om met lokale gemeenschappen in contact te komen, waarbij aandacht wordt gegeven aan hun welzijn en rechten. Een gemeenschap meldde echter dat het bedrijf zijn beloften niet volledig was nagekomen. Toen deze feedback werd gedeeld met het bedrijf, was het bedrijf verrast en verklaarde dat het de kwestie zou onderzoeken.

Ook bedrijven in de cacaosector hebben moeite met het implementeren van programma's voor een leefbaar inkomen. Ondanks aanzienlijke financiële input in het programma, geeft feedback van boeren aan dat het ontvangen geld hun inkomen niet substantieel heeft verbeterd vanwege de hoge kosten die gepaard gaan met de benodigde materialen en activiteiten.

Er kunnen meerdere redenen zijn voor deze kloof. Een verklaring is een situatie waarin bedrijven beleid en procedures opstellen om hun reputatie te behouden, maar niet voldoende inspanningen leveren om ze uit te voeren. Daarnaast wordt er verwacht dat er een afweging wordt gemaakt tussen winstgevende praktijken en impact op lokale gemeenschappen. In de praktijk blijkt dit echter soms ten koste van elkaar te gaan.

Bedrijven worden in zulke gevallen aangeraden om in gesprek te gaan met hun stakeholders. Hierbij kunnen ze verschillende tools gebruiken om feedback te verzamelen en consistente verbeteringen door te voeren. Daarnaast blijkt het voeren van interne debatten over het prioriteren van mensenrechten, met name onder topmanagement, vaak een effectieve aanpak.

Thematisch engagement: 'Circulaire economie'

Klimaatverandering houdt velen bezig, en de transitie naar een koolstofarme (CO₂) economie wordt steeds duidelijker zichtbaar. Sectoren die hieraan een bijdrage leveren zijn onder meer producenten van wind- en zonne-energie, maar ook producenten van elektrische voertuigen. Hoewel de bijdrage van deze producten aan het behalen van de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs relevant zijn, spelen er sociale en milieu-uitdagingen. Deze producten zijn pas echt duurzaam als alle schakels in de waardeketen ecologisch en sociaal duurzaam zijn.

Hernieuwbare energiebronnen vereisen net als de producten die het wil vervangen, natuurlijke hulpbronnen. Ook hebben bedrijven in deze sector een verantwoordelijkheid om de mensenrechten van lokale gemeenschappen te respecteren en rekening te houden met de milieueffecten in en rond locaties waar grondstoffen worden gewonnen, productie plaatsvindt en/of hernieuwbaar energie wordt opgewerkt. Ook is de toeleveringsketen van cleantech afhankelijk van menselijke inzet. De arbeidsrechten van arbeiders in mijnen en fabrieken moeten worden gerespecteerd, waaronder gezonde en veilige werkomstandigheden, vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen, en het vermijden van kinder- en dwangarbeid. Binnen het engagementthema verantwoorde schone technologieën spelen deze kwesties een rol.

Daarnaast heeft recycling van producten zoals zonnepanelen, windturbinebladen en accu's van elektrische auto's veel minder aandacht gekregen dan de voordelen van deze technologieën. Het is onze overtuiging dat het voor zowel de onderneming als voor het milieu voordelig is om circulariteit van het bedrijfsmodel na te streven, bijvoorbeeld door het terugwinnen van materialen wanneer een product het einde van de levenscyclus heeft bereikt.

Ontwikkelingen

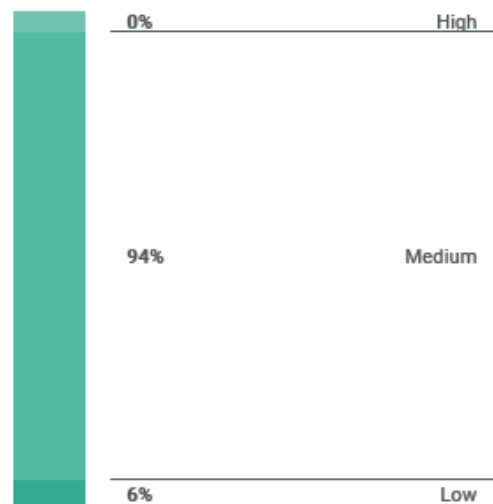
Het engagementprogramma moedigt bedrijven aan om een strategische circulaire economie agenda te implementeren, waarbij een commerciële kansen-mindset wordt toegepast om de grootste risico's van de lineaire economie te beperken, innovaties met voordelen voor de circulaire economie op te schalen en hun verantwoordingsplicht te blijven vergroten.

Het programma is gericht op 50 grote, beursgenoteerde bedrijven die betrokken zijn bij de wereldwijde automobielwaardeketen. Naast autofabrikanten wordt er samengewerkt met gespecialiseerde batterijproducenten, bandenproducenten, autolease- en verhuurbedrijven, elektriciteitsbedrijven, afvalverwerkingsbedrijven en leveranciers van grondstoffen zoals batterijmaterialen, plastics, aluminium of staal.

In de auto-industrie botsen soms de ambities op het gebied van circulaire economie met de doelstellingen om meer auto's te verkopen. Het engagementprogramma moedigt bedrijven aan om prioriteit te geven aan alternatieve 'value pools' (bronnen van inkomsten) die minder grondstofintensief zijn. Groeiende markten voor gerecyclede en hernieuwbare materialen zullen ook helpen, maar om de overgang naar een circulaire economie op te schalen, zullen bedrijven manieren moeten vinden om hun afhankelijkheid van lineaire economie, 'take-make-waste' bedrijfsmodellen te beëindigen. Circulaire oplossingen moeten de norm worden in plaats van alleen een nichemarkt te bedienen die bereid is een groene premie te betalen. Het engagementprogramma wil benutten waar bedrijven goed in zijn, bijvoorbeeld kapitaal aantrekken, innoveren, produceren, marketing, verkopen en lobbyen.

In 2024 zijn er 30 verschillende bedrijven benaderd voor een dialoog. Dit heeft geleid tot in totaal 33 meetings en 551 uitgewisselde emails en/of telefoongesprekken. Hieronder wordt inzicht gegeven in de vooruitgang en reactie in het engagementprogramma.

High	Good or Excellent Progress in combination with Good or Excellent Response.
Medium	Standard level of Progress and Response.
Low	Poor or None Progress in combination with Poor or None Response.

Engagementprestatie. Bron: Sustainalytics, per 31 december 2024.

Sustainalytics houdt de resultaten van de dialogen bij door middel van Markers en Milestones. Voor een uitgebreide uitleg over hoe deze methode in zijn werk gaat, verwijzen wij u naar het thematisch engagement ‘Menselijk kapitaal’.

In 2024 zijn er 14 Milestones behaald. Deze worden hieronder weergegeven.

Milestone Framework

Milestone 5	Change objective is considered fulfilled.
Milestone 4	Implementation of strategy has advanced meaningfully, and related issuer disclosure maturing.
Milestone 3	Strategy is well formed and has moved into early stages of implementation.
Milestone 2	Issuer establishes a strategy to address the issue.
Milestone 1	Acknowledge of issue(s) and commitment to mitigation.

Engagements by Highest Milestone Achieved

Milestones. Bron: Sustainalytics, per 31 december 2024.

In dit programma worden bedrijven beoordeeld op de volgende vijf onderwerpen (Outcomes) en gestimuleerd stappen om hier verbetering in te laten zien:

- **Governance:** Het bedrijf integreert circulaire economie in de hele waardeketen door middel van directie toezicht, organisatorische capaciteit en financiële stimulansen, mogelijk inclusief groene obligaties. Dit bevordert het beheer van natuurlijke hulpbronnen en innovatie gericht op circulariteit.

- **Risico- en Impactbeoordeling:** Het bedrijf ziet de overgang naar een circulaire economie als essentieel en analyseert de risico's van een lineaire economie. Ze zoeken actief naar kansen en waardecreatie door circulariteit, evalueren financiële en milieuvoordelen, en werken samen met andere bedrijven aan innovatie.
- **Strategie en Integratie:** Het bedrijf streeft actief naar een circulaire economie in de hele waardeketen. Dit doen ze door risico's te beheersen, kansen te benutten, te innoveren in producten en processen, en deel te nemen aan initiatieven met andere partijen. De strategie omvat diverse circulariteitsmaatregelen.
- **Doelen en Resultaten:** Het bedrijf formuleert meetbare milieudoelen op verschillende niveaus en monitort de voortgang via belangrijke prestatie-indicatoren zoals water- en energieverbruik, emissies, recycling en productlevensduur. Om de circulaire economie te bevorderen, gebruikt het bedrijf specifieke doelstellingen en een extern evaluatiekader, waarbij aantoonbare verbeteringen op circulariteitsgebied worden gerealiseerd.
- **Transparantie en Verantwoordelijkheid:** De jaarlijkse duurzaamheidsrapportage van het bedrijf bevat een duidelijke toewijding aan de circulaire economie, met gedetailleerde rapportage over governance, risico's, kansen, strategie, innovatie, doelstellingen en resultaten. Onafhankelijke verificatie van deze rapportage versterkt de verantwoordelijkheid. De rapportage is afgestemd op externe standaarden en houdt rekening met feedback van stakeholders over risicobeheer van de lineaire economie en de bevordering van de circulaire economie.

In totaal zijn er in 2024 118 Markers behaald op de vijf verschillende Outcomes.

Markers overzicht. Bron: Sustainalytics, per 31 december 2024.

Het aantal bereikte Milestones is nog relatief beperkt, maar er zijn wel een hoog aantal Markers bereikt. Hieronder gaan we in op de bereikte Markers per Outcome:

- **Governance:** Op het gebied van governance is er aanzienlijke ruimte is voor verbetering in de effectiviteit en reikwijdte van de governance structuur. Er kan meer focus nodig zijn op het concretiseren van de toezichtmechanismen, het versterken van de organisatorische capaciteit en het verder ontwikkelen van financiële prikkels om circulariteit te stimuleren.
- **Risico- en Impactbeoordeling:** Bedrijven erkennen de overgang naar een circulaire economie als essentieel en analyseren actief de risico's van een lineaire economie. De zoektocht naar kansen en waardecreatie door circulariteit, de evaluatie van financiële en milieuvoordelen, en de samenwerking met andere bedrijven aan innovatie, getuigen van een proactieve aanpak.
- **Strategie en Integratie:** De hoge score op dit onderdeel bevestigt dat circulariteit is geïntegreerd in de strategie van bedrijven en dat er een duidelijke visie is op de lange termijn. Over het algemeen omvatten de strategieën van bedrijven diverse circulariteitsmaatregelen, wat duidt op een holistische aanpak.

- **Doelen en Resultaten:** Het gebruik van specifieke doelstellingen en een extern evaluatiekader, waarbij aantoonbare verbeteringen op circulariteitsgebied worden gerealiseerd, toont aan dat bedrijven serieus werk maken van hun milieu-impact.
- **Transparantie en Verantwoordelijkheid:** De afstemming op externe standaarden en de aandacht voor feedback van stakeholders over risicobeheer en de bevordering van de circulaire economie, tonen aan dat bedrijven transparantie en verantwoording hoog in het vaandel hebben staan.

In het eerste jaar van dit programma hebben we gesproken met autofabrikanten over hoe zij omgaan met duurzaamheid en recyclen. We keken naar hun aanpak, hoe ze risico's en kansen zien, hun strategieën, doelen en hun openheid. Deze gesprekken vonden plaats in een uitdagende tijd voor de auto-industrie. Hoewel de autofabrikanten redelijk goed scoren op verschillende gebieden, valt op dat hun organisatie en besluitvorming achterblijven.

Autofabrikanten omarmen over het algemeen de overgang naar elektrische voertuigen, maar doen dit op verschillende manieren, met verschillende kosten en niveaus van consumentenprijzen. Hoewel Europese en Japanse regelgeving en beleid op het gebied van duurzaamheid en recyclen vrij vooruitstrevend zijn, lijkt het erop dat sommige Europese en Japanse bedrijven moeite hebben om op de wereldmarkt te concurreren met Chinese bedrijven die goedkopere modellen aanbieden.

Dit benadrukt hoe belangrijk het is voor bedrijven om kosten te besparen, terwijl ze wel de regels volgen en hun werknemers eerlijk betalen. Een duurzame aanpak kan hierbij helpen. We blijven de bedrijven waarmee we in gesprek zijn goed volgen, om een volledig beeld te krijgen van hun aanpak, strategie en rapportage. Met die kennis kunnen we bedenken welke duurzame maatregelen ze kunnen nemen om problemen met grondstoffen, kosten en concurrentie op te lossen.

Verschiedende bedrijven waarmee we spreken, hebben hun strategie voor duurzaamheid gekoppeld aan hun plannen om klimaatverandering tegen te gaan. Ze willen minder nieuwe grondstoffen gebruiken en meer hergebruiken, wat goed is voor het milieu. We zien dan ook dat bedrijven een aanpak hanteren waarbij ze prioriteit geven aan materialen die de grootste bijdrage leveren aan hun CO₂-uitstoot, en zoeken naar manieren om die materialen te hergebruiken.

Vanwege de schaarste en kosten van grondstoffen, vooral van essentiële materialen, zien sommige bedrijven oude voertuigen als 'stedelijke mijnen'. Ze proberen gebruikte voertuigen in hun productieproces op te nemen en zoveel mogelijk onderdelen, metalen en kunststoffen uit die voertuigen te halen. Consumenten zijn echter niet verplicht om hun oude auto's bij de autofabrikanten in te leveren, en hebben hier vaak geen sterke prikkel voor. Bedrijven staan daarom voor de uitdaging om deze oude voertuigen te kunnen terugwinnen en de materialen daarvan te gebruiken.

Praktijkvoorbeeld: Tata Motors

Tata Motors, een autobedrijf dat eigenaar is van het luxemerk Jaguar Land Rover, produceert voornamelijk auto's, bestelwagens, vrachtwagens en bussen in India. In 2024 verkocht Tata Motors bijna 1,4 miljoen voertuigen en behaalde een omzet van 52,6 miljard USD.

In oktober 2024 vond een eerste gesprek plaats over Tata Motors' nieuwe plan voor een circulaire economie, genaamd TATVA. Dit plan richt zich op het verminderen van uitstoot, het hergebruiken van materialen, het verlengen van de levensduur van producten en het verbeteren van het gebruik van middelen, in lijn met het Circular Car Initiative van het World Economic Forum. Tata Motors stelt doelen en houdt afdelingshoofden verantwoordelijk voor de uitvoering van het TATVA-plan.

Tata Motors wil TATVA in India verder ontwikkelen door samen te werken met leveranciers, dealers en bedrijven die oude voertuigen ontmantelen. Via hun Prolife-programma reviseert Tata Motors gebruikte motoren en breidt dit programma uit naar andere onderdelen. Het bedrijf verwacht in de komende jaren de Prolife-revisieactiviteiten op te schalen.

Een belangrijk aspect van dit initiatief is het beoordelen van de circulaire economieprojecten, het identificeren van milieuvoordelen en opschalingsmogelijkheden, en het aanpakken van uitdagingen zoals regelgeving en concurrentie met informele bedrijven. Tata Motors wordt aangemoedigd om verantwoordelijkheid te nemen en oplossingen voor afgedankte voertuigen te verbeteren door gebruik te maken van het Prolife-programma. Tata Motors is goed gepositioneerd om de circulaire economie in India te stimuleren dankzij hun lokale netwerken en toegang tot informele bedrijven.

7. Impactbeleggen & maatschappelijke impact

Wij hebben sinds eind 2022 5% van de beleggingsportefeuille gealloceerd naar groene obligaties (green bonds). Dit doen wij omdat we -met inachtneming van acceptabele risico-rendement kenmerken- een bijdrage willen leveren aan de energietransitie via zogenaamde impactbeleggingen. Impactbeleggen betekent dat we naast een financieel rendement ook een maatschappelijk of milieurendement van de belegging verlangen. Groene obligaties zijn hoogwaardige overheids- en bedrijfsobligaties. De uitgevende instellingen halen met de uitgifte van obligaties kapitaal op dat wordt benut voor het financieren van duurzame projecten. Op deze manier dragen wij bij gelijkblijvende risico's en rendementen bij aan de financiering van projecten met directe en aantoonbare klimaatdoelstellingen. Deze doelstellingen kunnen liggen op het vlak van beperking van klimaatverandering, zoals energie-efficiënte oplossingen, op het vlak van aanpassing aan klimaatverandering, zoals het uitvoeren van dijkverstevingen, maar ook op het terrein van duurzame energiebronnen.

De concrete klimaatimpact van de financiering kan worden uitgedrukt in 'vermeden CO₂-emissies' als gevolg van energietransitieprojecten. Onderstaande tabel toont de vermeden CO₂-emissies door onze beleggingen in groene obligaties op portefeuilleniveau (omvang per eind 2024 circa Euro 124 miljoen) en per miljoen geïnvesteerd vermogen.

ANNUAL GREEN HOUSE GAS EMISSIONS AVOIDED (TONS CO₂)¹

Portfolio	18,923
Per 1 Million Invested	153

Source: Goldman Sachs, as per end December 2024. For illustration purposes only. Company name, explanation and arguments are given as an example and do not represent any recommendation to buy, hold or sell the stock, or in any way invest in these companies. The security may be/have been removed from portfolio at any time without any pre-notice

1. Greenhouse Gas (GHG) reduction reported by following share of portfolio: 62.25%

Daarnaast wordt er geïnvesteerd in hernieuwbare energieproductie. Onderstaande tabel toont de hoeveelheid capaciteit die door ons in 2024 is gefinancierd.

RENEWABLE ENERGY CAPACITY ADDED (MW)¹

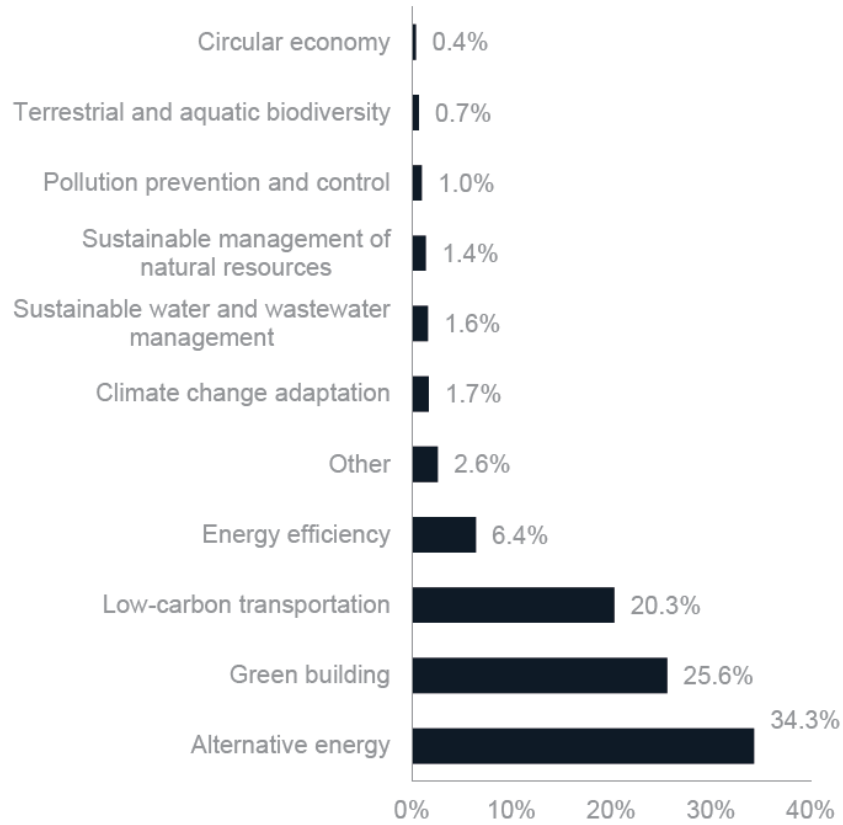
Portfolio	16
Per 1 Million Invested	0.13

Source: Goldman Sachs, as per end December 2024. For illustration purposes only. Company name, explanation and arguments are given as an example and do not represent any recommendation to buy, hold or sell the stock, or in any way invest in these companies. The security may be/have been removed from portfolio at any time without any pre-notice

1. Renewable energy (RE) Capacity added (MW) reported by following share of portfolio: 29.26%

De opbrengst van de groene obligaties kan op verschillende manieren worden aangewend. Onderstaande tabel geeft een indruk van welke soort projecten zijn gefinancierd. Een groot deel van de uitgegeven obligaties wordt aangewend op het terrein van alternatieve energie, het verduurzamen van gebouwen en het elektrificeren van transportmiddelen.

USE OF PROCEEDS BY PROJECT CATEGORY

Source: Goldman Sachs, as per end of December 2024

8. Duurzaamheidskenmerken in de beleggingsportefeuille

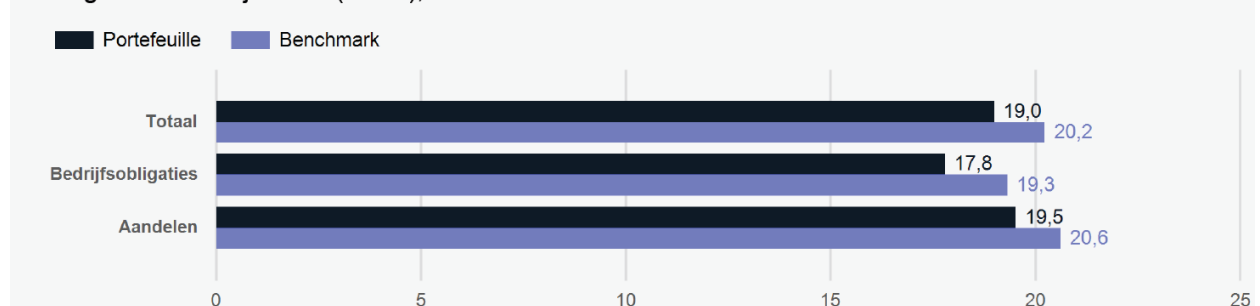
De ondernemingen in onze beleggingsportefeuille kunnen worden beoordeeld op verschillende duurzaamheidskenmerken, zoals een duurzaamheidsscore (ESG-score), de CO₂-uitstoot, de productie van afvalstromen of watergebruik. Niet alleen kunnen dergelijke kenmerken vanuit maatschappelijk perspectief relevant zijn, maar ook vanuit beleggingsoogpunt hechten we in toenemende mate belang aan dergelijke duurzaamheidskenmerken. Daarom vinden wij het belangrijk om te inventariseren en te publiceren welke duurzaamheidskenmerken onze beleggingsportefeuille heeft. Voor het vaststellen hiervan maken we gebruik van onze fiduciair adviseur (Goldman Sachs Asset Management) en gegevens van gespecialiseerde onderzoeksbureaus ISS en Sustainalytics.

ESG-risico's beleggingsportefeuille

Wij beleggen in aandelen en bedrijfsobligaties van ondernemingen. Deze ondernemingen gaan op verschillende manieren om met duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Gespecialiseerde onderzoeksbureau's hebben methodes ontwikkeld om te beoordelen in welke mate de verschillende ondernemingen waarin wij beleggen duurzaamheidsrisico's lopen. Een onderneming die hogere risico's loopt is niet altijd per definitie een onaantrekkelijk of risicovol bedrijf. Beleggers zoals het pensioenfonds willen gecompenseerd worden voor de genomen risico's.

Een schaal van 0-100 geeft inzicht in de duurzaamheidskarakteristieken van de beleggingsportefeuilles. Hoe lager de score, hoe lager het risico. De karakteristieken van de beleggingsportefeuille (zwart) zijn afgezet tegen die van het beleggingsuniversum, ook wel benchmark (paars). Op totaalniveau (19,0) is het duurzaamheidsrisico 2,2 punt lager dan dat van het beleggingsuniversum (20,2). Voor de aandelenportefeuille (19,5) geldt dat deze licht lager is dan de brede marktindex (20,6). Ook de bedrijfsobligaties in de beleggingsportefeuille van ons fonds zijn minder blootgesteld aan duurzaamheidsrisico's (17,8) dan die van de brede markt (19,3).

Het ESG bedrijfsrisico van de totale portefeuille is lager dan de benchmark
Een lager ESG bedrijfsrisico (0-100), is beter

Klimaatdoelen voor de beleggingsportefeuille

In 2021 heeft het pensioenfonds doelstellingen rond het thema klimaatverandering verder uitgewerkt. De doelstellingen rond klimaatverandering vallen uiteen in twee afzonderlijke stappen. Ten eerste hebben wij vanuit het oogpunt van risicobeheersing een CO₂-reductiedoelstelling (ook decarbonisatie) geformuleerd. Aangezien de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs noopt tot een forse daling van de wereldwijde CO₂-uitstoot, verwachten wij dat ondernemingen in sectoren met hoge CO₂-uitstoot een fase van transitie in zullen gaan. Het decarboniseren van de beleggingsportefeuille sorteert hierop voor. De doelstelling is dan ook om eenmalig een CO₂-reductie te realiseren in lijn met de doelen van Parijs, om vervolgens jaarlijks tot 2050 een 7% reductie af te dwingen. Op deze manier streven we ernaar om in 2050 netto-nul uitstoot te hebben. De implementatie van deze strategie is in het voorjaar van 2022 gestart, door bovenstaande doelstelling in de afspraken met de beheerder van het aandelenmandaat vast te leggen. De vermogensbeheerder maakt voor realisatie van deze CO₂-doelstelling gebruik van een door de Europese Unie ontworpen klimaatindex. Deze index past binnen onze rendementsdoelstelling en

binnen meegegeven risicotoleranties. In 2023 is een volgende stap gezet. We hebben daartoe de bestaande beleggingen in bedrijfsobligaties omgezet naar een nieuw mandaat bij een andere beheerder. Deze beheerder heeft nadrukkelijk de opdracht meegekregen om de CO₂-uitstoot van de portefeuille in lijn met het Klimaatakkoord en bovenstaande uitgangspunten te reduceren. Daarmee hebben we voor al onze alle beleggingen in ondernemingen uit ontwikkelde markten (aandelen en obligaties) CO₂-reductiedoelstellingen vastgelegd.

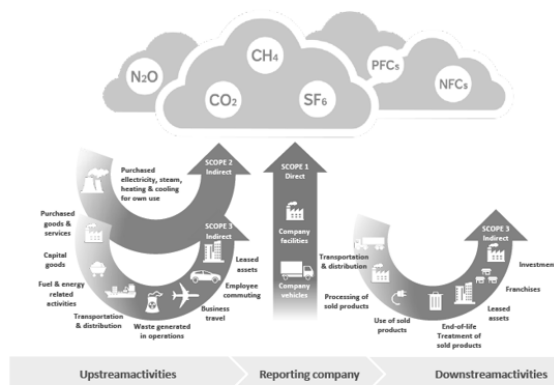
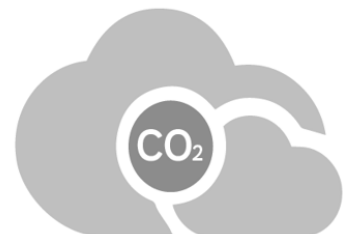
Daarnaast beleggen we sinds 2022 in groene obligaties, die als doelstelling hebben de energietransitie te financieren dan wel bij te dragen aan projecten rond klimaatadaptatie. Dit zijn leningen aan ondernemingen of overheden waarmee projecten worden gefinancierd die zorgen voor energie-efficiency, hernieuwbare energievormen, of leningen die gebruikt worden om aan te passen aan de effecten van klimaatverandering. Deze beleggingen zijn geclassificeerd als een zogenaamde artikel 9 belegging, waarbij het product een aantoonbare duurzaamheidsdoelstelling kent. De allocatie betrof 5% van het gehele vermogen van het pensioenfonds.

CO₂-kenmerken beleggingsportefeuille

De ondernemingen waarin wij beleggen stoten in meer of mindere mate broeikasgassen uit. Voor een groot deel wordt de hoogte van de CO₂-uitstoot van bedrijven bepaald door de sector waarin zij actief zijn. Wij hebben ook deze kenmerken van onze beleggingsportefeuille gemeten, met behulp van gegevens van gespecialiseerde onderzoeksbureaus. De manier waarop de uitstoot van een bedrijf wordt vastgesteld kan op meerdere manieren worden bepaald. In het volgende overzicht wordt uitgelegd wat de drie niveaus zijn die iets kunnen zeggen over de CO₂-uitstoot van ondernemingen.

Wat is de CO₂-voetafdruk?

De CO₂-voetafdruk van een bedrijf is gedefinieerd als de hoeveelheid koolstofdioxide die de organisatie direct of indirect in de atmosfeer uitstoot, gemeten in ton. Dit kan vervolgens worden vertaald naar een intensiteitscijfer door de uitstoot te relateren aan de omzet van het bedrijf, uitgedrukt in ton per EUR 1 miljoen omzet. De voetafdruk kan op drie niveaus worden bepaald: Scope 1-emissies, ook wel de directe uitstoot van broeikasgassen, worden gedefinieerd als emissies van bronnen waarvan die de onderneming in eigendom heeft of door de onderneming wordt beheerd; Scope 2-emissies, ook wel indirecte emissies, zijn emissies van het verbruik van ingekochte producten zoals elektriciteit, stoom of andere energiebronnen die buiten de organisatie zijn gegenereerd; Scope 3-emissies, ook bekend als overige indirecte broeikasgassen, zijn emissies die een gevolg zijn van de activiteiten van een organisatie, maar zijn niet rechtstreeks eigendom van of worden niet beheerd door de organisatie. Scope 3 emissies vormen veruit de grootste component van de meeste CO₂-uitstoot van bedrijven.

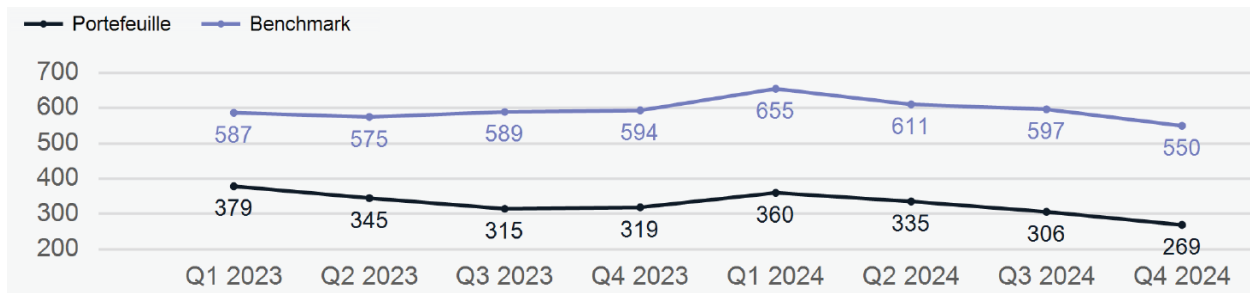
Bron: GHG Protocol

Wij hebben de CO₂-emissies van onze beleggingsportefeuille gemeten op basis scope 1, 2 en 3 uitstoot. Wij vinden het van belang om vast te stellen hoeveel emissies wij financieren, dat is de CO₂-voetafdruk. Daarnaast vinden wij het ook belangrijk om vast te stellen hoe efficiënt de ondernemingen in onze beleggingsportefeuille omgaan met de uitstoot. Daarom meten en rapporteren wij twee grootheden, de voetafdruk en de intensiteit. De CO₂-voetafdruk geeft inzicht in de mate van blootstelling naar CO₂-intensieve ondernemingen in de beleggingsportefeuille. Daarmee is het een indicator voor mogelijke

transitierisico's als gevolg van klimaatverandering. De CO₂-intensiteit van onze beleggingen geeft een indicatie van efficiënt gebruik van CO₂-emissies geschaald naar omzet. Met andere woorden: hoe efficiënt gaan de ondernemingen om met emissies.

Omdat de voetafdruk van de beleggingsportefeuille kan variëren met financiële marktbewegingen, kan het pensioenfonds hier minder goed op sturen. De CO₂-intensiteit kan door de tijd heen goed vergeleken worden en is daarmee doorgaans een relevantere vergelijkingsgrootte.

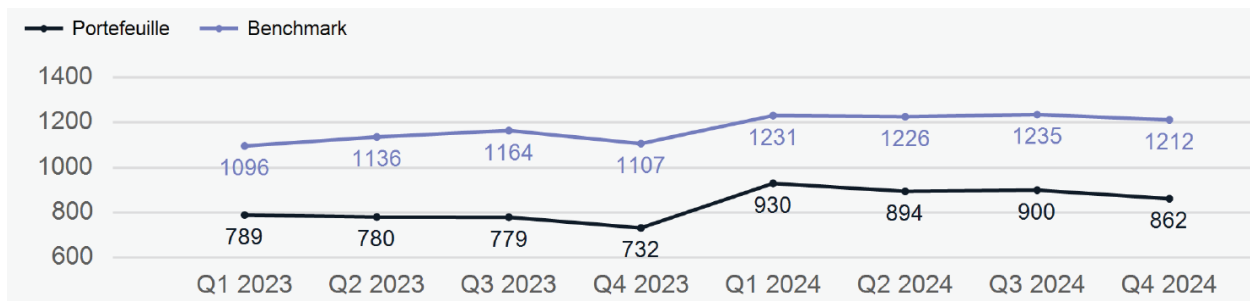
CO₂-voetafdruk portefeuille versus brede marktbenchmark (scope 1, 2 & 3)

Bron: GSAM & ISS Climate

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat de CO₂-voetafdruk (de hoeveelheid emissies die wij financieren) bijna 50% lager is dan die van de benchmark (scope 1, 2 en 3).

CO₂-intensiteit portefeuille versus brede marktbenchmark (scope 1, 2 & 3)

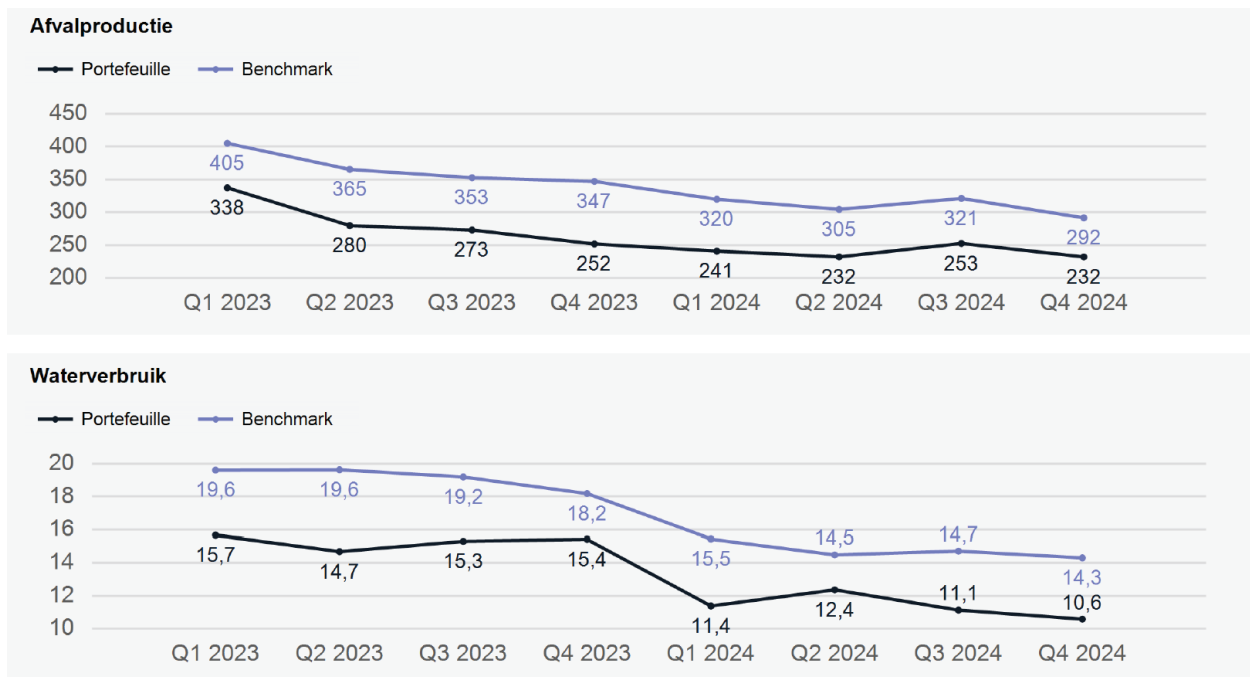

Bron: GSAM & ISS Climate

De tweede grafiek toont dat de ondernemingen in de beleggingsportefeuille circa 30% efficiënter omgaan met CO₂-uitstoot (intensiteit) dan die in de brede benchmark (scope 1, 2 en 3). Sinds 2022 hanteren wij voor de portefeuille aandelen ontwikkelde markten een intensiteitsreductiedoelstelling van initieel 30%, met vervolgens een gemiddelde decarbonisatie van jaarlijks 7%. Eenzelfde doelstelling hebben we sinds eind 2023 de beheerder van het bedrijfsobligatiemandaat meegegeven. Dit resulteert naar verwachting voor deze categorieën in een netto-nul emissie in 2050. Daarnaast hanteren wij tussentijdse reductiedoelen voor 2030.

Afval- en water-kenmerken beleggingsportefeuille

De ondernemingen waarin wij beleggen kunnen tijdens het productieproces afvalstromen genereren en water gebruiken. De ondernemingen in onze beleggingsportefeuille produceren minder afval vergeleken met de ondernemingen in de benchmark (60 ton minder) per \$1 miljoen omzet. Ook verbruiken ze minder water dan de ondernemingen in de benchmark (3,7 miljoen liter minder per \$1 miljoen omzet). Hierbij merken we op dat de beschikbaarheid van data zeer beperkt is.

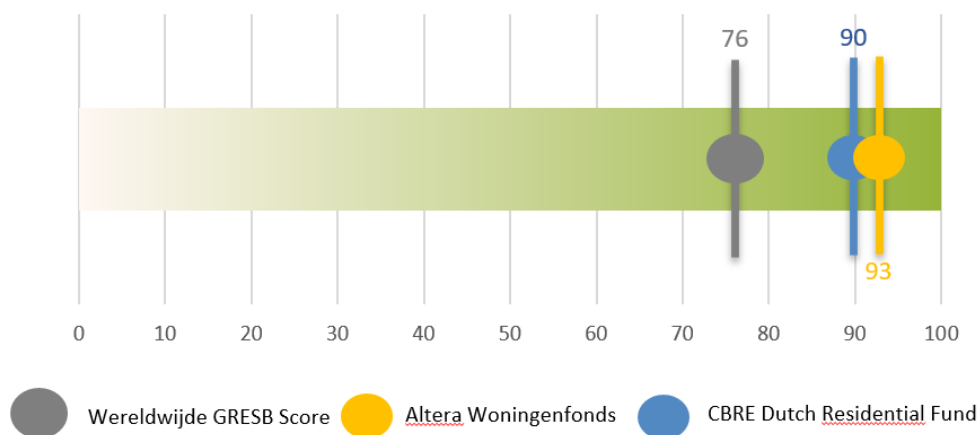
Bronnen: ISS ESG met European Environment Agency, Space.com, Eurostat en EurEau

Gemiddelde afvalproductie en waterverbruik (per \$1 miljoen omzet) van portefeuille & benchmark. Bron: GSAM & ISS Climate

GRESB score vastgoed managers

De mate van duurzaamheid van vastgoedportefeuilles kan worden afgelezen aan de zogenaamde GRESB-score. Deze komt tot stand via een wereldwijd onderzoek, waarin het duurzaamheidsbeleid en -prestaties van vastgoedmanagers wordt vergeleken. Op basis hiervan wordt de Global Real Estate Sustainability Benchmark bepaald. Daarbij wordt niet allen gekeken naar onder andere het energiegebruik van de onderliggende objecten, maar ook naar het duurzaamheidsbeleid van de vastgoed-organisatie zelf. Op die manier worden meer dan 2200 vastgoedfondsen met elkaar vergeleken. De gemiddelde score van al deze managers is 76 op een schaal van 100. De twee vastgoedfondsen waarin wij beleggen scoren beiden ruim bovengemiddeld.

GRESB Scores Vastgoedportefeuille

Bron: GESB & GSAM

Europese transparantiewetgeving (SFDR)

Sinds 2022 publiceert het fonds een aantal documenten, waarmee het de deelnemers informeert over de gemaakte MVB-keuzes en de gerealiseerde resultaten, conform de wettelijke vereisten. Deze eisen (uit hoofde van de Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFDR) zijn bedoeld om consumenten van beleggingsproducten meer duidelijkheid te bieden over het duurzaamheidsgehalte van het product. In Europees verband worden pensioenfonds(en) ook gezien als aanbieders van beleggingsproducten, en daarmee is de wetgeving ook van toepassing op het pensioenfonds, temeer omdat het fonds streeft naar milieuo- en sociale- kenmerken en zichzelf daarom als een artikel 8 fonds onder deze wetgeving heeft geclassificeerd.

Daarom heeft het pensioenfonds in 2024 onderstaande documentatie opgesteld en op de website gepubliceerd:

Document	Inhoud
Verklaring Ongunstige Effect op Duurzaamheid	Aanbieders van beleggingsproducten dienen te publiceren of en zo ja hoe zij 18 verplichte en minste 2 optionele <i>ongunstige effecten</i> meenemen in het beleggingsbeleid
Precontractuele Informatieverschaffing	Deelnemers van het fonds kunnen via dit voorgeschreven template kennisnemen van het MVB-beleid van het pensioenfonds en de minimale garanties rondom MVB die het fonds afgeeft.
SFDR Website Teksten	De belangrijkste MVB-elementen in 12 voorgeschreven rubrieken gerangschikt.

Het fonds zal doorlopend periodiek moeten blijven rapporteren zodat het de deelnemers van het pensioenfonds op voorgeschreven wijze informeert.

9. IMVB-Convenant

Wij zijn als pensioenfonds ondertekenaar (geweest) van het (inmiddels afgelopen) Internationaal Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant. Het convenant had ten doel om de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (de richtlijnen) en de bijbehorende Guiding Principles on Business and Human Rights (de UNGPs) op verschillende niveaus in het beleggingsbeleid te verankeren en transparantie te bieden over de voortgang van de implementatie door ondertekenaars. Het convenant werd in 2018 opgesteld tussen de Nederlandse overheid, non-gouvernementele organisaties, vakbonden en de pensioensector en werd afgesloten voor de duur van 4 jaar, eindigend per eind 2022. We ondertekenden het convenant en implementeerden dit in ons beleid omdat dit past bij de duurzaamheidsambities van het fonds. Ook na afloop van het convenant zullen wij in de geest ervan blijven handelen. In dit hoofdstuk doen we hiervan verslag.

Verankering van richtlijnen en UNGP'S in beleid

Sinds 2020 heeft het fonds de OESO-richtlijnen en de UNGP's als belangrijk uitgangspunt in het MVB-beleid verankerd en een commitment afgegeven aan borging van deze internationale standaarden in het beleggingsbeleid. Ook heeft het fonds het principe rond lange termijn waardecreatie nader uitgewerkt en conform de eisen van het convenant centraal gesteld in het MVB-beleid. Het MVB-beleid is gepubliceerd op de website en kan [hier](#) worden geraadpleegd.

Due diligence screening beleggingsportefeuille en prioritering van schendingen

Een belangrijke convenantseis is het uitvoeren van een portefeuillescreening op ondernemingen in de beleggingsportefeuille. Bij deze screening wordt onderzocht of, en zo ja in welke mate, bedrijven in de beleggingsportefeuille de OESO-richtlijnen hebben geschonden. Het fonds heeft deze due diligence screening in 2024 voor de vijfde keer uitgevoerd. Hierbij is gebruik gemaakt van de inhoudelijke analyses van gespecialiseerde dienstverlener Sustainalytics. Hierbij wordt het gedrag van ondernemingen geanalyseerd en beoordeeld, met als uitgangspunt de richtlijnen en de UNGPs. Wanneer een schending van een richtlijn wordt vastgesteld, worden de schending en negatieve impact ervan geclassificeerd op basis van ernst, schaal en onomkeerbaarheid, zie onderstaand de classificatie die wij hanteren.

Negatieve Impact	Omschrijving
Ernstig	De controverse heeft ernstige impact op milieu en maatschappij en vormt een ernstig bedrijfsrisico voor de onderneming. In deze categorie valt schadelijk gedrag, wat herhaaldelijk voorkomt, slecht management van de risico's en een gebrek aan bereidheid van de onderneming om de risico's te adresseren.
Hoog	De controverse heeft grote impact op milieu en maatschappij en vormt een substantieel bedrijfsrisico voor de onderneming. Er is sprake van structurele problemen binnen de onderneming, gebrekkige risicobeheersing en herhaling van incidenten.
Significant	De controverse heeft significante impact op milieu en maatschappij en vormt een bedrijfsrisico voor de onderneming. Er zijn aanwijzingen voor structurele problemen door de herhaling van incidenten en onvoldoende implementatie van risicobeheersing.
Beperkt	De controverse heeft gematigde impact op milieu en maatschappij en vormt een beperkt bedrijfsrisico voor de onderneming. Incidenten doen zich beperkt voor, en er is een adequate managementreactie om toekomstige risico's te mitigeren.
Laag	De controverse heeft lage impact op milieu en maatschappij en vormt een minimaal bedrijfsrisico voor de onderneming.

Het fonds prioriteert de *hoog impact* schendingen die zich in de beleggingsportefeuille voordoen, dit betreft schendingen met classificatie ernstig en hoog. Deze schendingen hebben niet enkel een financiële hoge impact op de onderneming, maar ook een hoge impact op mens, maatschappij of milieu. De due diligence screening heeft inzicht geboden in de aard en omvang van de hoog impact schendingen op verschillende niveaus.

1. De hoog impact schendingen ten opzichte van de brede marktindex;
2. De hoog impact schendingen per beleggingsstrategie;
3. De hoog impact schendingen per sector;
4. De hoog impact schendingen per OESO-thema;

Het fonds heeft vastgesteld dat het gevoerde uitsluitingsbeleid, waarbij de grootste schenders van internationale normen, zoals de OESO-richtlijnen op voorhand worden uitgesloten, op totaal portefeuilleniveau heeft geleid tot een lagere blootstelling naar ondernemingen met een hoge negatieve impact dan de brede markt. Dit geldt voor zowel de aandelenportefeuille als de bedrijfsobligatieportefeuille. Ook heeft de screening inzicht geboden in de aantallen en blootstelling naar hoog impact schendingen in de verschillende beleggingsstrategieën. Ten opzichte van voorgaand jaar is het aantal schendingen gedaald (42 in 2024 versus 59 in 2023). Daarnaast heeft het fonds vastgesteld dat de schendingen, op het niveau van sectoren met de meeste hoog impact schendingen, zich concentreren in de financiële sector en de sector basismaterialen, waaronder mijnbouw. Dit zijn soortgelijke conclusies als op voorgaande meetmomenten. Ten slotte gaf de screening het inzicht dat de meeste hoog impact schendingen lagen op het vlak van milieu (10 schendingen), mededinging (8), corruptie (7), mensenrechten (7) en consumentenbelangen (7).

Hiermee heeft het fonds goed inzicht in het aantal en het type OESO-richtlijn schending, alsmede in welk type portefeuille deze zich bevinden. De screening is uitgevoerd met peildatum 30 juni 2024. Op basis van deze inzichten is het fonds in staat om de omvang van de meest impactvolle schendingen op verschillende dimensies te beoordelen. Op basis van eerdere screening heeft het fonds ervoor gekozen om de genoemde sectoren financiële instellingen en basismaterialen als hoog-risicosectoren op te nemen in het ESG-beleid. Gezien de huidige inzichten is dit nog altijd relevant. Dit betekent dat wij extra aandacht hebben voor deze sectoren, wat betekent dat via het engagement en stembeleid extra oog is voor de maatschappelijke uitdagingen bij de ondernemingen in onze beleggingsportefeuille.

Verankering richtlijnen en UNGP's in nieuwe contracten met vermogensbeheerders

We hebben in 2024 géén nieuw contracten afgesloten met vermogensbeheerders. Bij nieuwe overeenkomsten wordt een verwijzing opgenomen naar de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles.

Screening beleggingsportefeuille heeft geleid tot beleidsaanpassingen

Het fonds voert een engagementprogramma met ondernemingen die zich schuldig hebben gemaakt aan hoog impact schendingen van OESO-richtlijnen en VN Global Compact principes, zie ook hoofdstuk 6. Via dit engagementprogramma, dat van toepassing is op de aandelen- en de bedrijfsobligatiebeleggingen, wil het fonds bijdragen aan het herstellen van door ondernemingen veroorzaakte negatieve impact op mens en milieu en het oplossen van de schending door verhaalsmogelijkheden te bespreken met de onderneming. Tevens verlangen wij in de dialoog met de ondernemingen beleidsaanpassingen zodanig dat soortgelijke schendingen zich in de toekomst niet meer voordoen. De dialogen worden uitgevoerd door gespecialiseerde dienstverlener Sustainalytics, die mede namens POB met ondernemingen spreekt. Op deze manier wendt het fonds binnen de eigen invloedssfeer de mogelijkheden aan om bestaande negatieve impact te beperken en toekomstige te voorkomen.

Als een onderneming niet openstaat voor engagement of als er in een periode van maximaal drie jaar onvoldoende verbetering is geboekt in de dialoog naar aanleiding van een schending van internationale

normen, zetten wij het bedrijf op onze uitsluitingenlijst. De maatstaf hierbij vormen de vooraf per dialoog vastgestelde criteria (KPI's). Indien er sprake is van te weinig vooruitgang of te weinig respons op deze criteria wordt de dialoog beëindigd en willen we niet langer in deze onderneming beleggen.

Prioritering thema's

Sinds 2020 staan de thema's van de OESO-richtlijnen en het Global Compact centraal in het MVB-beleid van het fonds, naast het thema solidariteit en klimaatverandering.

Waar was het fonds in belegd

Het fonds belegt in beleggingsfondsen en via discretionaire mandaten. De convenantseisen vragen transparantie ten aanzien van de beleggingen in ondernemingen, daarom is onderstaand weergegeven via welke fondsen het fonds per eind 2024 blootstelling kan hebben naar ondernemingen. Onderstaand is het fondsoverzicht gegeven.

Beleggingscategorie	Vermogensbeheerder	Naam
Aandelenfonds	Northern Trust	Emerging Markets Custom ESG Equity Index Fonds
Aandelen Mandaat	BlackRock	MSCI World Climate Change Mandaat
Bedrijfsobligaties Mandaat	Van Lanschot Kempen	Euro Corporate Bonds Mandaat
Green Bonds Mandaat	Goldman Sachs Asset Management	Euro Green Bonds (staats- en bedrijfsobligatie) Mandaat

Het fonds heeft drie discretionaire mandaten, waarbij de stukken op naam van de fonds staan. Een lijst van beleggingen via discretionaire mandaten is op onze website te vinden. Klik [hier](#) voor de link.

Bijlage 1 – Principes van het VN Global Compact

#	VN Global Compact Principe
1	Bedrijven dienen (binnen de grenzen van hun invloedssfeer) de internationaal uitgevaardigde mensenrechten te eerbiedigen
2	Bedrijven dienen zich er steeds van te vergewissen dat zij niet medeplichtig worden aan schending van de mensenrechten
3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven
4	De uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid
5	De effectieve afschaffing van kinderarbeid
6	De bestrijding van discriminatie in arbeid en beroep
7	Bedrijven dienen voorzorg te betrachten bij hun benadering van milieu-uitdagingen
8	Initiatieven te ondernemen om een groter milieubesef te bevorderen
9	De ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren
10	Bedrijven moeten elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping

Contact informatie

Dit document is opgesteld door Goldman Sachs Asset Management voor Pensioenfonds Openbare Bibliotheken. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Communicatie Pensioenfonds Openbare Bibliotheken
Emailadres: info@mail.pob.eu